

జీవనజ్యోతి

మ హాంధ్ర

విజయభారతి పబ్లికేషన్స్.
పటమటం ... విజయవాడ.

Printed at

01

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము

స్థాపితం 1988

రిజిష్టరు 1936

తేల ప్రోలు, (కృష్ణాజిల్లా)

గ్రంథ నామము శ్రీ వేమన శాస్త్రము

గ్రంథము సంఖ్య 1546 / 1373

తెలుగు భాష విభజన సంఖ్య 172

గ్రంథ దాత గ్రంథాలయము

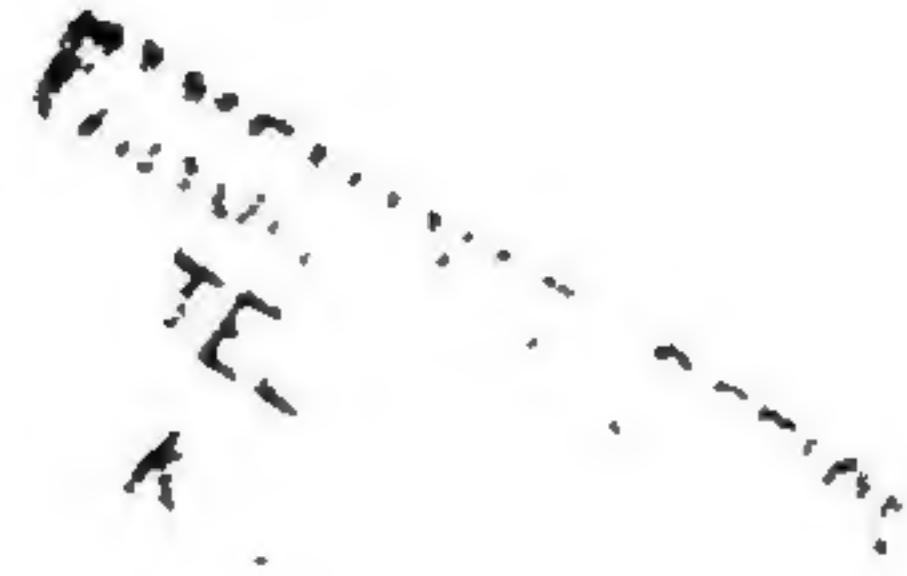
గ్రామము

1 TPLA 104B 778
3 1544
172

జీవన జ్యోతి

(కథల సంపుటి)

రచన :

“మ హేంద్ర”

విజయభారతి పబ్లికేషన్సు

పటమట - విజయవాడ

2

ప్రథమ ముద్రణ

అక్టోబరు '61

వెల: రు. 1 - 50

నవభారతి ప్రెస్

విజయవాడ - 2

ఇందులో....

1. జీవన జ్యోతి
- 2 భగ్నహృదయం
3. జీవిత నావ
4. ఊహలు - అపోహలు
5. అసమర్థుడు
6. వాడినపువ్వు

6/12/2

*

*

*

స మ ర్ప ణ;

అమ్మ కూ - నా న్న కూ

*

*

*

నా మాట

“జీవనజ్యోతి” నాలో ఎన్నో రోజులుంచీ మెలుగుతూ నా భారమైన జీవితాన్ని నుందుకు నడిపిస్తున్న ఆశాజ్యోతి.

ఇందులో కథలు- ఊహలు అపోహలుతో విలాసాల్లో తేలిపోతూ, ఊహించిన గాలిమేడలు కావు.

ఇందులో ప్రతి కథ విషాదమానవులు వారి అభాగ్య జీవితాలలో, నిరంతరము ఆశయ, అనుభవాలనుధ్య ఎనలేని సంఘర్షణతో నలిగిపోతూ జీవితాన్ని బరువుగా, భారంగా పొడిగిస్తున్న ఒక కథ. ప్రతి జీవితములో ఎదురయ్యే సామాన్య సమస్య ప్రతి కథకి కథానస్తువు, ప్రతి ఒక్కరికీ తెలిసిన నగ్నసత్యం. అందుకే ఇందులో ప్రతి కథకి ఒక ప్రత్యేకతవుంది. ఆంధ్ర సారస్వతలోకం ఆదరంతో అందుకుంటారని ఆసిస్తున్నాను.

మీ “మ హేం ద్ర.”

ఆ రోజు ఉదయం హుస్సేటల్లో యింజక్షన్ రూము లోకి అమగు పెత్తానే ఆచ్యపోయాను. ఎవరో కిలోర లావణ్యమూర్తి అందాల అస్సరస్ పాక్టకు స్థానంలో కూర్చొని వుంది.

పదహారేళ్ళుండనచ్చు. దివ్య సుందరమూర్తిలా వుంది. ఆమె సుందరమైన శరీరం, సుకుమారమైన స్వరూపం, సుని శితమైన దృష్టి, సుదీర్ఘమైన కేశశ్రీ. సువిశాలమైన ఫాలం నన్ను ఏదో న్యక్తంకాని లోకంలో విహరింప చేసినయ్. ఏదో మతిమరుపు పొర నా మనోరంగంనుండి తొలగి పోన టానికి ప్రయత్నించి విఫలమైంది. ఆమెను ఎప్పుడో... ఎక్కడో నేను... నేనే చూసింటుంది.

ఏమి కానస్తోంది. ఇంజక్షన్ రూమ్లో ఒక్కరై కూర్చొని వుంది. ఇంకా అప్పుడే పేషెంట్లెవరూ రాలేదు. అవును, అందరూ నాలాటి దురదృష్టవంతు బుర్రారనేమిటి? నిన్న నాకు రాసిన యింజక్షన్ అయిపోయింది. నిన్నటి చీటీ మీద యివాళ చేయించుకోటానికి నేను ప్రొద్దున్నే సచ్చానని అందరెలా నస్తారు.

ఆలోచిస్తూ, అలవాటు ప్రకారం, అప్రయత్నంగానే నమస్కారం చెప్పాను. ఆమె నవ్వుతూ ప్రతినిదన మాచ రించింది. ఆ నవ్వుల వంపుల సొంపులలో వెయ్యి పద్మాలు విచ్చిసట్లయింది. ఆమె దంతాలు మేలిరకపు తైల్ల వజ్రాల

వరుసను జ్ఞప్తికి తెస్తున్నాను. కిటికీలగుండా లేయెండ పడుతోంది. అందులో, ఆమె పసిమి పచ్చని ఫాలం మిలమిలా మెరిసిపోతోంది. ఆ లే యెండలో ఆమె గులాబీల చెక్కిళ్ళు వాడిపోతా యనిపించింది. ఆమె సువిశాలమైన నల్లటి కాటుక నేత్రాలు, నిబిడ నిశిలోకి నిశితంగా చూస్తున్నట్లున్నాయి.

ఎందుకో అప్రయత్నంగా నవ్వేశాను. ఆమె యీ తఫా నవ్వలేదు. చిరుకోప మభినయించ ప్రయత్నించింది. ఆ కోపానికి ఆమె పెదవులు నలిగిపోయినై. ఆమె ఫాలం కొంచెం ఎరుపెక్కింది, ఆమెవెపే చూస్తున్నానని గమనించి తటాలున పెట సరిజేసుకుంది. జడ సర్దుకుంది. నల్లత్రాచులాటి ఆమె సుదీర్ఘ కేశశ్రీ ముందునక్షత్రలంమీద నాట్యం చేస్తోంది. చాలాసేపు మానం గోడలు కట్టింది. నోరు పెగిల్చి అనే శాను.

“ఇంజక్షన్” నెచ్చుదిగా అంటూ వుండగానే ఆమె అందుకుంది. “యిప్పుడే చేస్తాను” అంటూ ఆమె లోపలికి పోయింది. నెగటనే పేషెంట్సు రిజిష్టరు తెచ్చింది.

“మీ పేరు?” మృదువుగా ప్రశ్నించింది.

“కృష్ణమూర్తి” ముక్తసరిగా చెప్పాను.

“ఇంటి పేరు.”

“జి” తాపీగా చెప్పాను.

రిజిష్టరులో పేరు ఎక్కించుకున్నట్లుంది. ఆమె నన్న ఒకసారి ఆపాదమంత్రం చూసింది. అంతలో ఆమెకు సిగ్గు తెర ముంచుకొచ్చింది. సిగ్గు చీరె శృంగారంలో ఆమె అవ

యవాల పులకితాన్ని చాచుకుంది. కిటికీకేసి, బంగారుతీగెల లాంటి సూర్యకిరణాలకేసి తదేకంగా చూస్తోంది. మరొకసారి నా వైపు చూసి చివాలున తల నంచుకుంది. ఆ ముఖంలో అనూయకత అచ్చుగుద్దినట్లుంది.

ఆశ్చర్యపోయాను. ఇంతసేపా రిజిష్టరులో పేరెక్కించటానికి. ఆమె కూడా నా లాగ ఏదైనా ఆలోచిస్తుందేమో! ఆమెకూడా నాలాగ జ్ఞప్తియరుపుల సంధ్యలో అల్లాడుతుందేమో. ఆమె సునిశితమైన దృష్టిని నా పాదాలమీద లగ్నం చేసింది.

ఆమె సిరంజితీసి మందు ఎక్కించింది. పాండుజేబులో చీకటిలోకి వెళ్ళింది. ఇంజక్షన్ చేయటానికి చేయిపైకెత్తింది. చేయి వణికింది. దృఢంగా పట్టుకుంది సిరంజిని. నేను క్రిందికి చూపు సారించాను. ఇంజక్షన్ చేస్తున్నది. “అబ్బ...నొప్పి” గొణిగాను. ఆమె ఎంతో సున్నితంగా చేసింది. చూదితో మర్దన చేస్తున్నది.

“ఈసూత్రాని కే” ఆమె ముఖంలో చిరునవ్వులు చిందులాడాయి.

ఏం చెప్పాలో తెలియలేదు. ఒకచేత్తో నా చేయి పట్టుకొని మరొకచేత్తో దూదిమర్దన చేస్తోంది.

“అబ్బ! కడుములు చూశారా, రోజూ దూదితో మర్దన చేస్తున్నారా? కాపు పెట్టాలి” భాధగా చూసింది.

“బేదు” అన్నట్లు తలూపాను

ఏం అన్నట్లు చూసింది.

జీవన జ్యోతి

“ఇంట్లో సరిస్థితి బాగులేదు.” వెంటనే నాలిక కరచు కున్నాను.

“కాపు పెట్టాలి. లేకపోతే కదుములు కడ్డయ్.” చిన్నగా స్వగతంలా చెప్పుకుంది. “హోటల్ భోజనమా?” విచారంగా అడిగేసింది. ఆశ్చర్యపోయాను. కొంచెం బాధ పడ్డాను. నా విషయం యీమే కెలా తెలుసు? అవునన్నట్లు తలూపాను. అది అయిష్టపు చిహ్నంగా నా కన్నుల్లో ద్యోతకమైన కించిత బాధకు ఆమె కనుకొనల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. దూదిమర్దన అయిపోయింది.

“నొప్పి తగ్గిందా?” మళ్ళీ ఆ సవ్య నర్సించింది.

తలూపాను. బాధగా చూసింది.

“కాపు పెట్టాలి. అసలే బలహీనంగా వున్నాను. ఆరోగ్యాన్ని జాగ్రత్తగా చూసుకోవాలి.”

ఏం మాట్లాడాలో తెలియలేదు చకచకా వెనక్కి తిరిగాను. బైటికొచ్చేస్తుంటే, వెలలేని నస్తువును పారవేసు కున్నట్లుగా బాధపడింది మనసు. ఆమె యింత సేనకి కనీసం. “థేంక్స్” చెప్పుకుండా బైటికొచ్చాను. అందుకు నాలో నేనే బాధపడ్డాను.

*

* *

*

“...చూశారా! రాత్రయినా కాపు పెట్టలేదు. చూడండి ఎలా కదుములు కట్టినయ్యాయి. అసలు ఆ యింజక్షన్ అంత! ఎంత బాగా చేసినా కదుము కడ్డంది.” ఇంజక్షన్ చేసి చేతిని ఎంతో చొరనగా, ఎంతో ఆప్యాయంగా మర్దనచేస్తూ అంది మన్నాడు.

ఈమె ఋణం ఎలా తీర్చుకుంటాను ? నేను యీమెకి ప్రతిఫలమేమిన్నగలను ? ఏమిస్తే సరిపోతుంది ? కొత్త ఊహ మనసులో దూసుకుపోయింది.

“అసలే బలహీనతలో ఆ రోగా న్నెందుకిలా అశ్రద్ధ చేస్తారు ?” జాలిగా నా వైపు చూసింది. ఈ తఫా తలవ్రాపితే లాభంలేదని ఆ చూపుల అర్థం అనిపించింది. దీనంగా ఆమె వైపు చూశాను.

“ఇంట్లో పరిస్థితులు గాగాలేవు.”

వెంటనే అంది : “ఏమైనా సరే మీరు రోగాన్ని గూర్చి తప్పక శ్రద్ధతోనుకోవాలి.” ఈ తఫా తప్పును. తల నంచుకుని స్వగతంలా చెప్పుకున్నాను “...ది యీ నూరు కాదు. కాలేజీలో చదువుతున్నాను. రూంలో వుంటున్నాను. ఒకప్రక్క చదువూ, ఇంట్లో సమకూర్చుకోవటం ఎంతో కష్టం.”

“పోనీ ఒక వారం పదిరోజులు సెలవు పెట్టగూడదూ” ఆ గొంతులో ఏదో ఆవేదన వుంది. ఈ తఫా అప్రయత్నంగా అనేశాను “అక్కడ అన్ని ఆచారాలు సమకూరుతాయనే ముంది ?”

ఆమె ఊణం తటపటాయించింది. జాలిగా చిన్నగా భయంగా అంది “అమ్మ లేదా ?” ఎంత మృదువుగా వుంది ఆ ప్రశ్న.

వెంటనే సమాధానం చెప్పాను. ఆప్తుల్ని హృదయం చెప్పుకుండానే అర్థం చేసుకుంటుందేమో ! వాళ్ళు కన్పించి

నపుడు హృదయబాధని ఏకరువెట్టి దానంతటదే ఆత్మశాంతి పొందుతుందేమో !

“అన్ను చిన్నప్పడే పోయింది. అమ్మలూగ సాకిన నాన్న క్రిందటి సంవత్సరమే నన్నంటరినిజేసి యీ లోకాన్ని వీడాడు.”

గత చరిత్రగాయం రేగటంతో నా కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరుగుతున్నయ్. ఎందుకో అప్రయత్నంగా ఆమెకేసి చూశాను. ఆశ్చర్యం. ఆమె కన్నీరు కావస్తోంది. నన్ను చూసి వెంటనే కళ్ళు తుడుచుకుంది.

“అత్తలెనరూ లేరా? ఇంకా పెళ్ళి...”

మధ్యలోనే అందుకున్నాను. “నంజానికి ఒక్కణ్ణే పుట్టాను. లోకపు అన్యాయానికి కుటుంబపు ఆస్తి ఆశువు తైంది. ఒక్క అమ్మమ్మతప్ప ఎనరూ లేదు. ఉన్న యకరం సాగుచేయించుకుంటూ పూర్వపు యిల్లుని కనిపెట్టుకుని గడప లూడ్చి ఆమె జీవిస్తుంది. నాన్న బ్రతికుండగానే నా వివాహం చేయటానికి విశ్వప్రయత్నం చేశాడు. కాని కోరిక నెరవేర కుండానే తీరని బాధతో వెళ్ళిపోయాడు.” ఒక్కసారి నా కన్నీటిగాధనంతా తలుచుకొని బావురువని వాపోయాను మానవుడి సంతాపభారాన్ని దూరంచేసేది, విషాదభరితమైన ఏడ్చే కదా ! ఆమె కళ్ళవెంట అశ్రుబిందువులు ఏకధారగా కారుతున్నయ్.

ఆమె నా చేయిపట్టుకొని దీనంగా అంది “క్షమించండి! గడిచిన విషయాలడిగి మిమ్మల్ని బాధపెట్టాను.”

జాలిగా చూసింది. ఆ చూపులో ఊమిస్తారుకదూ అన్న దీన మైన ప్రార్థన వ్యక్తమౌతుంది.

ఏదో కొత్తధైర్యం, కొత్తవొరస నన్ను పీడించినయ్.
“మీరు యింకా తీర్చుకోలేదు.” బాధగా చూసింది. బైట కొద్దానుని వెనక్కు తిరిగాను. బాధగా, భారంగా, బరువుగా ముందుకు అడుగేశాను.

“ఏమంటి మిమ్మల్నే?”

ఆమె నవ్వుతూ అంది “మీకేపేటలో వుంటున్నాను?”

“పాండురంగపురం, మొదటివీధి రామారావుగారింటో,”

“రామారావుగారిల్లా.” ఆమె ఉప్పొంగే ఆనందాన్ని, ఆశ్చర్యాన్ని దిగ మ్రొంగుకోటానికి ప్రయత్నించి విఫలమయింది.

భారంగా ముందుకు నడిచాను. చేయవలసిన పనుల భారంలో బైటికొచ్చి నడకనడిచి వేగంచేశాను.

*

*

*

రాత్రి ఎనిమిదైంది. పడుకున్నాను. పరీక్షలు దగ్గరకొస్తున్నయ్. పరీక్ష ఫీజుకట్టాలి. కనీసం నాలుగు కథలు వ్రాయాలి. 40 చూపాయలు కట్టాలి. క్లాసు పుస్తకాలు చదుకోవాలి.

గదిలో గుడ్డిదీపం ఆరిపోయే ప్రాణిని జ్ఞప్తికితెస్తోంది. దోమల మోతతో చెవులు చిల్లులుపడుతున్నయ్. ప్రక్క గదిలో భార్యాభర్తలు కుటుంబతగాదాతో సతమతమౌతు

న్నారు. ఎదురింట్లో చెక్క కోత మోత ఎడతెగకుండా, విరామంలేకుండా వినిపిస్తోంది. ఇంటినెనుక గోగడుకప్పల బెకబెకలు ప్రపంచ ప్రళయానికి, చిహ్నమా అనిపిస్తున్నాయి. పంచలో తాత గురకనిద్రలో ఘర్ణిస్తున్నాడు. చాపమీది అన్య మగతనిద్రలో “వెధనడబ్బు” కలనరింతలో పలన రించింది.

దూరాన పొగాకు కంజెలో గంట 9 మ్రోగింది. ఎంతకీ నిద్ర పట్టటంలేదు. తల బ్రద్దలు కొట్టుకుపోయే ఆలోచనలు చంచలంగా సంచరిస్తున్నాయి. భాననలపైన యమ యాతనల జీవిత సాగరాన్ని దాట యత్నిస్తోంది విభానరిని పోలిన మనసు. గాఢాంధకారంలో నిశాకాంత సగ్నంగా న్యాయం చేస్తోంది. దూరాన, పొలాలలో కీచురాళ్ళ రకాలు, ఏకంగా అరిచిన, గొంతు చించుకొని ఎలుగురాసిన గళం పగిలేటట్టు అరిచిన నక్క ఆరుపు—ఏదో నిరాశా... ఏమిటో నిస్పృహ... ఏదో ఆఖరాతున్న ధ్వని, ఏదో అంతమాతున్న ధ్వని. బైట రోడ్డుమీద త్రాగుబోతు అన్యక్త, న్యక్త పేలా పన వినిపించింది.

దగ్గరిగుళ్ళో “రామరామ హరేహరే” రామభజన ఆగి ఆగి వినిపిస్తోంది. ఎదురు చెట్టుమీద పక్షి గూడులో పాము చప్పుడు ఆర్థమైంది. రామభజనకు తాళంవేసే గుడ్డ గూబ అనుపు, అప్పుడప్పుడు వినిపిస్తోంది. ఎక్కడో కుక్క మొరిగింది. తీతుపిట్ట కలతనిద్రలో కలనరించింది. సమస్త ప్రపంచం మధుర విశ్రాంతి నొందుతూ విశ్వకర్త సుషుప్తి.

సమ్మోహనాస్త్రంతో ఉర్రూతలూగుతోంది. చీకటికాంతకు కాసుమేఘం తోడైంది. విశ్వకర్త కొట్టిన ఉరుముల మెరుపుల కొరడాదెబ్బలకు మేస్తుం, ప్రళయానికి నుందు 'ప్రజ్వరిల్లే, ఘూర్ణిలినస్తూతసాగ - లధ్వనిని శబ్దాన్ని అరుపు తెచ్చుకునికేక పెట్టింది. కంకాళ కరాళ, కాళ రాత్రిని మ్రొంగటానికి ఆకాశం నోటు తెరిచింది. బ్రహ్మాండం బ్రద్దలయ్యే చినుకుల టపటప ధ్వని ఏకంగా ప్రారంభించింది. నరాలు కొంకర్లుపొయ్యేచలి మాన వులమీద రాజ్యం చేస్తోంది. నా కలత నిద్రలో పట్టబోయే నిద్రని దూరం చేసింది, నరాలు కొరుక్కు తినే చలి మహా మూరి.

పంచలో అన్వ. తాత మంచాన్ని, చాపని పైకి లాక్కున్నారు. పొయిలో పడుకున్న కుక్కని అన్వ పెద్దగా కసిరింది. వాన నా గదిలో జల్లెడ తీరులో ధారులు కారు స్తోంది. చాపని ప్రక్కకులాక్కున్నాను. అక్కడ నాన కురుస్తుంది, లాభం లేదని, మూలకీడ్చుకున్నాను. అక్కడ వాన నీరు వరదగా వుంది.

చివరకు చాపమట్టి కూర్చున్నాను. ఆలోచించి ఆలోచించి క్రితమే అసిపోయిన నునసు మళ్ళీ ఆలోచన ప్రారంభించింది. ఒళ్ళు నుండిపోతోంది. తెలనొప్పి శాధ నా జీవితంలో అనుభవించనంత ఎక్కువగా వుంది. దోమలు యిదే సనుయమని, ఎండినచంట్లో నచ్చే కండ్లినెత్తుకుని పీల్చుకుంటున్నాయి. రెండు రోజులక్రితం తిన్న అన్నరసం డొక్కలో ప్రసహింప ప్రయత్నించి కడుపునొప్పిని అధికంగా కలగ.

జేసింది. చప్పటిలేని జీవితాన్ని. చలిదేవత “నీ అభిధాని,
ఆశ్రితుడవు నీవేనని” నా ఒళ్ళంతా కావలించుకుంటోంది.

ఆలోచించాను. నా నిస్సహాయతకు నాకు నేనే జాలి
చందాను. విసుగువేసింది యీ భారమైన జీవితాన్ని యింకా
శేషించటం ధరానికి భారమనిపించింది. కాని చే జేతులూ
నాదైనా, ఒక నిండు ప్రాణాన్ని హత్యచేసే అధికారం నాకే
ముంది? అంతరాత్మ ఆదేశించింది.

...ఆమె...ఆమె ... డాక్టరు ... హాస్పిటల్ ...
మందులు...వైద్యం...ఆ చిరునవ్వు, మృదుమధుర పలు
కులు—ఆ దీనమైన కరుణ నిలయమైన చూపులు...జ్ఞప్తి
కొచ్చినయ్. ప్రపంచంలోనిష్కల్మషమైన, స్వచ్ఛమైన ప్రేమ
ఆమెదగ్గర—త్రమే గలదేమో! అచ్ఛమైన, స్వచ్ఛమైన మేలి
ప్రేమ విలున తెలిసినది ఆమె కొక్కరైకేనేమో! తక్కిన
దంతా, విజ్ఞాన నవనాగరికత పేరుతో, చంచల సంచలికులు
అవిశ్వాసజీవులు ఐన మానవులు తమూరు చేసిన కృత్రిమ
శౌందర్య, ఆటోప, పటాటోప, కపట, అభినయ గాహ్యడం
బర నటనా, క్షణిక, అనసర ప్రేమ మాత్రమే అనిపించింది.
జగత్ స్వరూపిణి ఆదితల్లి స్వర్ణ అనురాగం ఆమెలోనే
నూర్తీభవించింది.

ఏమో! ఏమో! అన్నీ ఏమో? అయోమయం అంధ
కారం, ఆమె ఎవరో, ఏం చేస్తుందో...ఎక్కడుంటుందో...
ఏవూరో?...మొదట ఆమెని చూడగానే, ఎందుకో తనకు
ఆమెతో ఏదో అవ్యక్త బాంధవ్యమున్నట్లనిపించింది! ఏదో

అనుబంధం! సంబంధం! ఆత్మీయత! అవ్యాజ అనురాగం
మరి తన యీ చిన్న జీవితంలో, ఎందరో చూశాడు. కాని
ఎందుకిట్లా అనిపించలేదు...ఎందుకు? ఏమో!

అంతా నిశ్చలంగా నిద్రజాలా. ఆమె చూడగానే
ఏదో తరతరాల సంబంధమున్నట్లు తోచింది. ఆమె పరిచితే
అనిపించింది. ఆనాడు తన మనోరంగంలో ఏదో మరుపు
తెర పార తొలగటానికి ప్రయత్నించి ఆగిపోయింది. అంతకు
ముందు ఆమెని తను ఎక్కడో ఎప్పుడో చూశాడు. విచిత్రం!
ఆశ్చర్యం!!

ఆలోచించాను...బుర్రబద్దలుకొట్టుకున్నాను. ఎంతకూ
జిజ్ఞాసిరాలేదు. పొరుగుంటలో కోడిపుంజు, లోకపు
మేలుకొలుపు పాటగా “కొక్కొక్కో” అంటూ తన యధా
విధి కర్తవ్యం నిర్వహించింది. నిర్నీతకాలపు అలారపు గడి
చూరంకూడా కోడిపుంజులా తన విధి నిర్వర్తించడేమో!

వాన వెలిసిపోయింది. ప్రశాంత గంభీరత లోకాన్ని
ఆవరించింది. ఆకాశంలో వేగుజుక్క తొంగిచూసింది.
ఇళ్ళల్లో కలకలంరేగుతోంది. పనిచూయల కార్మికులయిల్లాళ్ళు
నంట చేయటం మొదలుపెట్టే వేళయింది. మనుషులందరిని
ఏదో కొత్త ఉత్సాహం, ఏదో నవ్యత, ఏదో “కొత్త”
ముందుకు నడిపిస్తోంది. స్వప్నిలో విధి నిర్ణయ ప్రపంచ, పరి
ణామ కాలకార్యక్రమ దినచర్యలో ఒకరోజు గడిచిపోతుంది.
మళ్ళీ మరో రోజు ఏదో కొత్త, ఏదో నవ్యతతో మాన
వుల్ని ననజీవన ఆశాపూరితుల్ని చేసి తమ తమ విధిబద్ధుల్ని
చేస్తుంది. పగలంతా “విరామ మెరుగక పరిశ్రమ జేసిన”

పారి శామికులకు నుదుర విశ్రాంతినిచ్చే, ఓనన్య చృత్యువే
యీ సుషుప్తి నిర్దేశ ఆలోచనలో మనస్సు వేగిపోతోంది.

ఎదురు యింట్లోవున్న హిందీ పండితులవారు ఒక్క
సారి యిల్లదిరిపోయేలా ఆనలించారు, ఉదయాన లేస్తూనే.
“హేరాథా మాధవ్” అంటూ కృష్ణనామం మననంచేశారు.

ఆ...అదే...అదే...నే ఆలోచిస్తున్న విషయమే...
నా మనస్సులో మసక తెర, మబ్బుతెర, మరుపు మడత
తొలిగి పోయింది. ఒక్కసారి ఎవలేని సంతోషం కలిగింది.

అదే...అదే...రోజుల ద్వారా కచ్చేత నా మనోభామి
నుండి మరచిపోయిన నామం “రాధ” ఆమె...ఆమె పేరే,
ముమ్మాటికీ ఆమె. గత కాలం ఒక్కసారి నామీద విరుచుకు
పడింది.

పోయిన సంవత్సరం చివర నిశ్చయిద్యాలయ ఎలక్ట్రా
షన్ పోటీలో మా కాలేజీ తరపున నేను వెళ్ళటం! అదే
విధంగా మెడికల్ కాలేజీ తరపున ఎం.బి.బి.ఎస్. విద్యార్థిని
రాధ రానటం-అన్నీ నా కళ్ళముందు గిరగిరా తిరిగినయ్య.
అప్పుడు రాధ జమిందారుగారమ్మాయని చెప్పారు. అప్పు
డామె నాతో ఎంతో చక్కగా మాట్లాడింది.

ఆ పోటీలో నేను ఫస్టు ప్రైజు, రాధ సెకండు ప్రైజు
పొందిన విషయం జ్ఞప్తికొచ్చింది. రాధ నా ఎడ్రసు తీసు
కున్న విషయం ఇప్పుడే జ్ఞప్తికొస్తోంది.

వెంటనే వేసవి సెలవులు రావటం, తను అమ్మమ్మ దగ్గరకు వెళ్ళటం అన్నీ గుత్తుకొచ్చినాయి. ఇప్పుడు ఆమె రాధ కాదు...డాక్టరు...

*

*

*

కళ్ళు తెరిచి చూచాను. వాతారనణనుంతా కొత్తగా వుంది.

“ఎవరు? నేనెక్కడున్నాను.” సంకోచంగా ప్రశ్నించాను.

నాకిట్లో నర్సులస్తూనే చెప్పింది. “మీరు హాస్పిటల్లో వున్నాడు”

అశ్చర్యపోయాను. అంతా కలలాగా వుంది.

“నన్నెవరు చేర్చారు? ఎప్పుడు?”

“రాధాదేవిగారు నిన్న ఉదయం చేర్చారు.” నర్సు క్లుప్తంగా చెప్పింది.

హృదయం ఆలోచనా పరంపరలతో నిండిపోయింది. ఎవరామె? నాకు ఆమెకు సంబంధం ఏమిటి? ఆమెకు నే నంటే ఎంత జాలి! ఆమె కుణం ఎలా తీర్చుకోవాలి? ఎలా ధన్యవాదాలు చెప్పాలి? ఎలా కృతజ్ఞత చూపించాలి? ఆలోచిస్తూ పడుకున్నాను.

ఆమె పదింటికి నవ్వుతూ వచ్చింది. ఎందుకో అప్రయత్నంగా లేచి కూర్చున్నాను. సమస్కారం చెప్పాను. ఆమె చిరునవ్వుతో పతి సమస్కారం ఆచరించింది. ఆమె ఎదురు

కుర్చీలో కూర్చుంది. ఆమె సంతోషంతో ఉప్పొంగిపోతోంది.

ధైర్యంగా ప్రారంభించాను. “మీ మేలు మర్చిపోలేను. మీ ఋణం తీర్చుకోలేను. మీ కెంతో ఋణపడివుంటాను.”

ఆమె నవ్వుతూ అంది “ఫరవాలేదు. ఈ చిన్న విషయానికే! విపత్తులో మానవుడికి మానవుడు సహాయం చేయటం అపదార్థం. అదే నేను చేశాను..”

ఎందుకో పొగిడ్డేశాను: “మీరు కరుణ నిలయును. మీలో కరుణ మూర్తీభవించింది.

పట్టరాని నవ్వును ఆపుకుంటూ అంది. “మీకు సేమ మూర్తులై ఉండగా”...వాక్యాన్ని పూర్తి చేయలేకపోయింది.

“మీకు ప్రతిఫలం ఏ మిన్వగలను?” బాధగా చూశాను.

“ఓ మీరు...” ఆమె పూర్తి చేయకముందే అందుకున్నాను. “మీ ఋణం తీర్చుకోటానికి ఏం చేయగల్గినా చేస్తాను.”

ధైర్యంగా అందుకుంది...వింటూ కూర్చున్నాను. “ఆ నాడు మొదట మిమ్మల్ని వైజాగ్లో చూసినాడే నా హృదయం అంకితం చేశాను. ఆ నాటినుంచి మిమ్మల్నే ఆరాధ్య దైవంగా ఆరాధిస్తున్నాను. మొదట మీ రచనలు చదివేదానిని అవి మానవులకు అందించే నగ్నసత్యాన్ని

తెలుసుకొని ఉప్పొంగి పోయేదానిని. తరువాత మిమ్మల్ని, వైజాగ్లో ఎలక్ట్రాషన్లో పాల్గొడినప్పుడు చూశాక. మీరు నా మనోమందిరానికి అధినాథులయ్యారు.

ఆనాడు యూనివర్సిటీలో మీ అడ్రసు తీసుకుని, మిమ్మల్ని తరువాత కలనటానికి ప్రయత్నించాను. మీరు కొద్దిరోజులకే ఊరు వెళ్ళారని తెలిసింది. ఆనాటినుంచి ఎవరూ చూస్తున్నాను.

మళ్ళీ యీ సంవత్సరం కాలేజీలు తెరిచాక, మిమ్మల్ని కలనటానికి ఎంతో ఆరాటపడ్డాను. ఏంలాభం? మీక్లాసులో మిత్రులకు కూడా మీ అడ్రస్ తెలియక పోవటం ఆశ్చర్యం.

మొన్న హాస్పిటల్లో ఇది చివరి సంవత్సరం గానటం చేత (ఎం. బి. డి. ఎస్.) మేము ప్రాక్టికల్ కి వచ్చినప్పుడు మిమ్మల్ని చూసి, ఎనలేని సంతోషాన్ని పొందాను. ఆనాడు అడ్రసుచూసి మరీ ఆశ్చర్యపడ్డాను. మీరున్న యిల్లు, మా స్నేహితురాలు సరళి వాళ్ళది. మీరున్న గది యింతకు ముందు వాళ్ళ పశువులశాల. కొద్ది అద్దెకు మీకు ఇచ్చారు.

మీ గర్భవర్తిదం, పరువుబడువు, గబ్బిలాల ఆవాసం అందరికీ మీ నివాసం తెలియనియ్యలేదు. నాకు కూడా అడ్రసుయిస్తూ మీరు సంకోచించారు. కాని నేను అటువంటి వ్యక్తిని కాదు. నీ రోజులనుంచీ హాస్పిటల్ కి రాకపోవటం వలన మీ విషయం సరళినడిగి తెలుసుకున్నాను. మీ గదిలో ఏదో మూలుగు వినిపిస్తున్నదని చెప్పింది. నా గుండె మండి.

పోయింది. వెంటనే నచ్చేశాను. మీ గది చూశాక మీ మీది గౌరవం నాకు రెట్టింపు అయింది. ఆ దుర్భర గర్భనిర్దేశ్య దరిద్ర పిశాచానికి ఎదురు పోనాడతూ గట్టిలాల ఆనాసంలో నివాసంచేస్తూ, పస్తులతో కుస్తీపడ్డా పైవేట్లతో కాంల గడుపుతూ, జీవితసత్యానికి, ఆశయానికి అనితర అవిరళ సంగ్రామంలో ఎదురునిల్చి, వివామమెరుగని పరిశ్రమతో స్కాలర్ షిప్పులు తెచ్చుకుంటూ జీవిస్తున్న మీ జీవితం అందరికీ ఆదర్శప్రాయమైంది. కష్టాలలో మీ ఓర్పు, మానవులమీద మీ దయ, చెండ ప్రచండ గాఢల్ని చిరు నవ్వుతో సహించే మీ సహనం నా జీవితానిలో నూత్న వెలుగు నిచ్చినయ్. ఏనాడో మీకు హృదయం సమర్పించాను. ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా..." మూగజీవపు రాతిప్రతిమ ముందు భక్తులు నివేదించే దండకంలా వింటున్నాను. ఆమె చెప్పి చెప్పి జాలిగా నా వంక చూసింది. ఆ చూపు దేహంలో శల్యాలని పరీక్షించే రేడియోగ్రాఫ్ (యక్సరే) లా వుంది.

“మీరు అనేది..." నోరు పెగల్చి అనేశాను. ఆమె మధ్యలోనే అందుకుంది.

“క్షమించండి. ఇకనుంచి నన్నెప్పుడూ ‘మీరు’ అని సంబోధించనద్దు. నా పేరు రాధ. పేరున పిలవండి. దయచేసి నన్ను మీ అర్ధాంగిగా..." వాక్యం పూర్తిగాలేదు. ఆమె సంతోషంలో పరవశం చెంది ఆగిపోయింది. నా పైన గభీర దృక్కులు సారించింది. “రాధా ! కయ్యానికి నెయ్యానికి సమ వుజ్జీలుండా అన్నాను. నేను నీ అంతస్తువాణ్ణి కాదు. నాకు నీ అంత విశ్వర్యం లేదు..."

“స్వామీ! యీ అంతస్తులు, ఐశ్వర్యాలు క్షణిక అనుభూతులు కావా” ఆమె మితిమీరిన ఆనందంలో తనువును మైమరచిపోయింది.

“రాధా! వివాహానికి పెద్దల సమ్మతి...” ఆమె మధ్యలోనే అందుకుంది. “ఈ విషయం మానాన్న పూర్తిగా నాకు వదిలేశాడు. ఇంకేమి ముందు నేను ఆయనతో ప్రస్తావించాను. నా యీ ఒక్క కోరిక వన్నించి నెరవేర్చండి.”

“రాధా, అంత భాగ్యమా” సంతోషంతో నాహృదయం ఊగి పోయింది.

“కొద్దిరోజుల్లోనే మన సంబంధం వివాహాంధ్వారా పవిత్ర బంధంగా రూపొందుతుంది.” ఆమె యీ మాటల్లో ఆనందం, హామీ కూడివున్నయ్.

“రాధా, నీలో ఏదో విశిష్టత వుంది. కనుకనే భగవంతుడు నాలాటి దీనునికి నిన్ను...”

“నేను సునిశితమైన శాస్త్రజ్ఞురాలిగాను, ప్రతిదానిని కార్యకారణ భావంతో పరీక్షించటానికి. నాది మూఢ భక్తి. దాంతోనే మిమ్మల్ని పొంద గలిగాను.” సన్నగా గొణిగింది. భావాలు, మాటలరూపం దాల్చని లోకానికి వెళ్ళిపోయాయి.

— 0 —

భగ్న హృదయం

రైలుబండి పోతోంది. పిచ్చివాడి మనస్సులో నలే రఘు మనస్సులో స్థిరములేని ఊహలు చంచలంగా సంచ రిస్తున్నాయి. ఎంతో త్వరగా గమ్యస్థానం చేరాలనిపించింది రఘుకు. అయితే యేం? మనస్సు పోయినంత త్వరగా రైలు పోలేదు. విచిత్రమైన దీర్ఘాలోచనలలో సమాలోచను డయ్యాడు రఘు.

విచిత్రమైన మానవ జీవితాన్ని అర్థంచేసుకునేటందుకు ఎందరో వేదాంతులు, గృహాలునదిలిపెట్టి, భార్యబిడ్డలకు దూరులై ఘోరమైన అరణ్యాల్లో ఎండకుయెండి, వానకు తడిసి సుదూరయెడారులలో నడిరాత్రివిచిత్రమెరుపులు అరుపుల చరుపులలో పయనించి విషాదముఖముతో జీవితరహస్యాన్ని కనుక్కోలేక విఫలులయ్యారు. అంతు తెలియని, అంతుతేలని యీదీర్ఘయాత్ర అనంతమైంది. ఈ ప్రయాణంలో మానవ జీవి ఎండమావి దూరాన పారాడుతుంటే ఆశతో దాని నధిగమించటానికి అనుసరించే బాటసారి. ఈ అనంత జీవిత యాత్రలో యెన్నో లెక్కలేనన్ని, లెక్కతేలనన్ని సోపానాలు లోపాలున్నాయి. ఏ జీవి వాటన్నిటిని గడచి తిరిగిరాడు.

మానవజీవి యెక్కడనుండియెలాయిక్కడికి వచ్చాడు? ఎక్కడికి పయనిస్తాడు? ఎలా పయనిస్తాడు? ఎలా పయనిం చాలి? యిదే వేదాంతుల్నందర్నీ కలనరపెట్టే ప్రశ్న. ఈ మాయామేయ జగంలో యిదినాది, నాబ్రతుకిలా గడుపు తానని చెప్పగల్గిన మానవ జీవొక్కడులేడు. ప్రపంచంలో

యెన్నో మానన బొమ్మలు మారిపోయినై. ఎన్నో మారిపోతున్నాయ్. ఇంకెన్నో మారబోతున్నాయ్. స్థిరముగ, శాశ్వతంగా నిల్చేవేవీలేవు. జగమంతా గారడివాని సన్నుగడ. అంతములేని యీలోకం ఒక పాంథశాల. జీవితయాత్ర బాటసారులకు విశ్రాంతి గృహము. ఈ భువి చదరంగంలో మానన పాపుల్ని తెలుపు నలుపుగల్గ నుమార్చిస్తూ విలాసంగా ఆడిస్తాడువిధియాటకాడు ఈ ప్రపంచ నాటక రంగంలో ఊణిక వేషం ప్రదర్శించి అస్తమిస్తారు మాననబొమ్మలు.

తొమ్మదినెలలు కాననిచీకటికోనలో శయనించి, ప్రసవాబ్దినితరించి “ఊఊ” లు రాకుండానే “ధారుణి పాఠశాల” కు నచ్చిన యీ వింతపరదేశి, జీవితమంటే యేమిటో తెలియకుండానే యీలోకాన్ని విడిచి బాధ అంటే భయపడే యీ పిరికిపంద, ‘దయ్యాలతో ఘూకంబులు చెరలాడే’ శ్మశానవాటికి వెళ్ళిపోతున్నాడు. అది అతడి ఆఖరిసోపానం. చివరి విశ్రాంతిగృహము.

ఈ జీవిని అనుక్షణము వెనుకనుంచి కదుపుతున్న దెవరు? ఇతని యిష్టానియిష్టాలతో పనిలేకుండానే యితనిచేత బలవంతంగా సుఖ దుఃఖాలనుభవింప జేసేదెవరు? అసలు యెవరై నావున్నాడా? వుంటే యెలావుంటాడు? ఇదే వేదాంతమందరికి తీరనిప్రశ్న. ఇదే వాళ్ళందరి తీరని కోరికై, ఆరని ఆశకోసం అగ్రులు చాపచేస్తుంది. దీనికోసమే ఏసాహిత్యా రాధకుడైనా కలంపట్టి యేకాస్త శిల్ప ఖండినైనా, కళా

రూపంగా సమర్పించేది. దీని ప్రతిబింబార్థమే యేప్రతి సృష్టి కర్త అయినా జగశ్శిల్పిగా పేరొంది రాతీని నాతిగా మలచి పాపాణ ప్రతిమలకు పసుపుకుంకాల పూజ గల్పించేది.

“చావుపుట్టుకల పొలిమేరలలో” అర్థంతెలియకుండా నిలబడి యేదో అంతు తెలియని ఆవేశంలో విచిత్రభావ ప్రతిమలనుచూసి యేదో అన్యక్తమైన అనుభూతి పొందుతాడు మానవుడు. కలతనిద్రలో కన్పించే మధురస్వప్నాల్ని అర్థం లేని విచిత్ర భావకల్పనలతో అనుభవిస్తాననే యీ వెతల మయమైన బ్రతుకులో భారంగా దోగాడుతుంటాడు మానవుడు. “కనపడేది కనపడదని, కనపడుతుంది కనపడటంలేద”ని యేవేనో ఆలపిస్తారు యీ వేదాంతులు. వారి ఆలాపనలు వాస్తవిక జీవితంలో గాలి ఆలలలో ప్రేలాపనలవృత్తయ్.

ఈ ‘అనని అక్షయపాత్రలో’ అనుకునే వేవీజరగవు. కోరుకునే వేవీ దొరకవు. మనవుడు జీవులందరిలో ఉత్తముడంటుంది వేదాంతం. యేది? అతడి ఉత్తమత్వం యెందులో జౌన్నత్యం పొందింది? అతడెప్పుడూ స్వేచ్ఛాజీవి అంటారు. ఎక్కడ అతడి స్వేచ్ఛ. క్ర్రకు కత్తుల సంఘపు యిరుకుబోను లో అతడన్ని చోట్ల ఖైదీ ఏమో అనిపిస్తుంది.

అప్పుడే కరుణమూర్తి అరుణ కిరణాలు సోకి అప్పుడే అరవిచ్చిన కలువ అందం అది పొందే ఆనందం మానవుడిలో వుందా? జలజలా, గలగలా ప్రవహించే తెల్లటి నిర్మల సెల యేటి రొదలోపలి ఆ సంగీతం మనవుడు పాడగలడా? పచ్చ

పచ్చటి చెట్లమీద, చిరుగాలికి రేగిన చిగురుటాకులలో విరామమెరుగక, విసుగు జనింపక తిరిగే పసిడి రామచిలుకల పారవశ్యం మానవుడు పొందగలడా? తనే గాక తన విరహవేదనతో ఋతురాజును సైతం కదిలించి కరిగించివేసే ఆదర్శ ప్రేమమూర్తి కోకిలచేసే వీణావాణి మానవుడు పాడగలడా? నవ వసంతంలో చిగురాకుల గుసగుసలు మానవుని కేనాటి కైనా అర్థమవుతాయా? నాడు పౌర్ణమిరోజు, కడలరేడును చూసి వుప్పొంగే సాగరకన్యలో చెలరేగిన ఆనంద ప్రణయ బావాల విరిగే తరంగాలు, కడలిలో చెదిరి అదిరి నిస్సహతో విశ్రమించే కెరటాల మ్రోతలు మానవుడు ఊహించగలడా? ఊహ చేయగల్గుతాడా? ఏనాటికైనా ఉప్పొంగగల్గుతాడా? ప్రసిద్ధ నయాగారాలాటి సుప్రసిద్ధ లయబద్ధ శబ్ద లావణ్యం, ఆ రమణీయత మానవుడు మరొకచోట సృజించగల్గుతాడా? తనేగాక వాతావరణాన్నంతటినీ పులకింపచేసే నెమలి నృత్యంలో పొందే సంతోషం, దాని నోట సంగీతం మరోవిధంగా పొందగల్గుతాడా? సంజకెంజాయలలో “అంభా” అని అరచే లేగదూడలకు వాటి పొదుగులనిచ్చి ఆప్యాయంతో ఆదరించే ఆవుపెయ్యల మాతృ ప్రేమ, ఆ స్వర్ణమమత మానవుడిలో వుందా? ప్రకృతిలో తరులు గిరులు యిచ్చే పరోపకార బోధ మానవుడు ఆచరిస్తున్నాడా? అరుణమూర్తి పూర్వదిక్పతి, ఆ మధురప్రభాతాన్ని పడమటి దిక్పతి సుధా ప్రదోషాన్ని మానవుడు సృష్టింపలేడు ఎందులో మానవుడు

అన్ని జీవులకన్నా అధికుడు? ఇంకా అనుక్షణమూ బాధలలో, భయములలో, మోసాలలో, దోసాలలో, ఈర్ష్యాసూయలలో సతమతమౌతూ కటకటపడతాడు. ఇది అన్నిజంతువుల కన్నా అతడి హైన్య స్థితి.

ఆలోచిస్తే, ఏమీ తెలియదనుకొనే, “బాటసప్రవేల ముల్లోకములు చూచి లోలోన ఆనందపడే నోరులేనియోగి” అమాయక చక్రవర్తి పసిపాప పాలబుగ్గలపైన వెల్లివిరిసే ఆనందం మానవానుభూతిలో లేదు. ఇక ఎందులో మానవుడి మేధస్సుయితర జీవులకన్నా ఆధిక్యతపొందింది?

రఘు ఆలోచిస్తూనే వున్నాడు రైలుదారిప్రక్క స్టేషన్ లలో ఆగిపోతుంది. వేదాంతమంతా మిథ్యే, అదంతా మానవుల్ని సంతృప్తి పరచటానికి చెప్పిన ఓ కల్పితమైన భారమైన స్వప్నమే అనిపించింది. రఘుకు. అతని హృదయాంబరమందు ఆలోచనా మబ్బులు చెదిరిపోయినై. ముఖమందు నిస్పృహ గోచరించే స్వేదబిందువులు కాపురం చేస్తున్నవి. జీవితమే ఒక సుఖనందన ననమనే యీకవుల వ్యాఖ్యానాలు సుఖస్వప్నా మానసిజీవి దుఃఖసాగరమందు ఒడ్డు తెలియని బాటసారని నిర్ధారించు కొన్నప్పుడు రఘు బెదరిని ముఖం భీతితో కపించి పోయింది. నిరాశ నిస్పృహలతో నిండిపోయింది.

బైట మబ్బుపట్టి కాతుమేఘాలు ప్రళయ నాట్యంచేస్తున్నవి. మేఘపుల ఉరుములకు చెవులు తూట్లుపడుతున్నవి. గాలివాన ప్రారంభమైనది. రైలుకూడా వణికిపోతున్నట్లు లయబద్ధమైన అడుగువేస్తూ నడకసాగిస్తూంది.

రఘు హృదయమందు అజ్ఞానం వెర్రితలలు వేసింది. దుఃఖం పెల్లుబికి వస్తుంది. బైట ఆకాశమందు కారుమేఘాలు క్రమ్మినట్లు రఘు హృదయాంబరంలో కారుభావాలు, తెరలు తెరలుగా, అరలు అరలుగాపుట్టి నశిస్తున్నవి. రఘుకు మానవ జీవితమంతా 'అజ్ఞాన తిమిరాంధకార ఒంకసంకలిత' మని పించినప్పుడు అతని నవనాడులు క్రుంగిపోయినవి. తన యీ యాత్రకు తుది లేదనిపించినపుడు పదములు కదలవని పించింది.

వేదాంతులంతా కోర్కెలను చంపి వేసుకోవా లంటారు. మానవ జీవితం అనసరావు త్తమై వున్నపుడు కోర్కెలను చంపివేసుకోవటం మానవ జీవికి సాధ్యమా? కోర్కెలు, ఆశలు లేకుండా మానవుడు యీ జీవించగలడా? మానవుడు నిశ్చలమైన మనస్సుతో, అర్థనిమిలత నేతాలతో, నిరాశ నిస్పృహచెందక, నీరసపడక, దేవుణ్ణి మనస్సులో ధ్యానిస్తూ బ్రహ్మపదం కోసం నిరీక్షించాలంటారు.

'శోక తమోవృత శూన్యలోకమున' మనోనిశ్చలత ఎలావుంది. ఏమో, అది తన అనుభవానికి దూరమేమో. అందరికీ ఏదో కొంత సుఖానుభూతి లేకపోతే తనలా అందరూ విషాదకడలిలో పడవ నడపటానికి తెడ్లులేని తెరువరులైతే ప్రపంచమందు యీ జీవించగలరా?

సరళలాగే; చిన్ననాడే తల్లి పోయిన దురదృష్టవంతు డతను. తను మనసారాప్రేమించి, తనహృదయాన్ని సమ

ర్పించి, దుఃఖ భూయిష్టమైన తనజీవితాన్ని 'ఆనందమయ ఆర్ణవం' చేసుకోవాలనుకుని సరళకు తన హృదయాన్ని బాల్యానే అంకింతం చేశాడు. ఆమె తన్నే ఆరాధ్య దైవంగా పూజించింది. ఏనాటిమాట పట్టింపునలనో తన్ను సరళనుండి వేరుచేసి, నాన్న తనప్రణయ జీవిత ఆరామంలో సృష్టించు కొన్న భావ పుష్పాల్ని త్రుంచివేశాడు. సరళ తండ్రి తన మేన మామ అయి కూడా సరళని మాట పట్టింపుతో తనకు గాకుండా చేశాడు! అంతా విధి విలాసం !

సరళ తండ్రి పట్టుదలతో దేశోద్ధారకుడు, శ్రీరాం బాబు డాక్టర్ని వివాహమాడింది. మొదట బలవంతంగా పెండ్లాడినా, రాంబాబు మంచితనంతో సరళ హృదయాన్ని చూరగొన్నాడు. అతను నీరసమైన శరీరంతో, ఉదారబుద్ధితో దీనమానవుల సేవే మాధవ సేవనిచాటి, అక్షరాల అను సరించిన అమరమూర్తి. సరళ తన జీవితంలో సుఖదేవతను పట్టుకోగల్గింది. తనకు లేకపోయినా, సరళ సంతోషంచూచి ఉప్పొంగి పోయాడు తను. తల్లిలేని బిడ్డ, సరళని విధి అన్యాయం చేసింది.

తనకు జీవితంపై నిరాశవేసి ప్రేమ బైరాగియై, విచారంతో జీర్ణించిన తనవుతో భారంగామోస్తున్నాడు తను వుని. కానీ విధి సరళకు అన్యాయం చేసింది. రాంబాబు ఒక దీన మానవుడి ఆపరేషన్ కేసునందు, ఓ నిశాంతాన ప్రశాంతాన్ని పొందే లోకానికి వెళ్ళిపోయాడు.

అంతా ఆరునెలల్లోనే విధి విచిత్రమైన ఆట ఆడాడు. సరళ జీవిత సంవత్సరంలో మధుర వసంతం అంతరించి గ్రీష్మ ఋతువు ప్రవేశించింది. ఆమె నిర్మల మనోసరోవరంలో మొలకలెత్తిన భావపద్మాలు మంట మండే మార్తాండుడి చండాతపంతో మాడిపోయినై.

ఆనాడు తనుచూచిన సరళస్వరూపం యీనాటికి తన మనస్సులో మెదుల్తోంది. ఆమె సుందర సుకుమార వదనం విషాదంతో నిండింది. ఆమె సుందరమైన చెక్కిళ్ళు వాడి యైన వేడికన్నీటితో వాడిపోయినై. ఆమె విశాల నేత్రాలు గుంటలుపడినవి. దేహం నీరసంతో శుష్కించి పేలగా పాలి పోయింది. ఆమె శోకమూర్తి, పతివెడలిన పశ్చిన్నతా శిరో మణి యశోధరిని పోలివుంది.

తనుగాకపోయినా ఆమెఅయినా సుఖపడ్తుందని సం తృప్తి పడ్డాడు తను. తన జీవితంలో ఎన్నో మధుర ప్రభా తాలు, వర్ణనాతీతమైన, వసంతాలు, మధుమధురమైన కోకిల కూజితాలు, చిగురాకుల గుసగుసలు, తను అనుభవించ కుండానే దొర్లి పోయినై. తనజీవితవ్యధ ఒకకథగావ్రాయొచ్చు. సరళ కొంత అనుభవించిన అసంతృప్తి ఆనందంతో ఓ భగ్నవీణ అయింది. ఆమె జీవిత వీణమీద తీగ తెగి అప శ్రుతులు పల్కింది. వాడిన పువ్వులా ఆమె జీవితం వాడి పోయింది.

ఇంత చిన్ననయస్సులో ఆమెకింత కఠినశిక్ష విధించిన విధాత కరుణ రహితుడైన కసాయివాడు కానచ్చు. కాని

ఆమె స్వగూపాన్ని చూచిననాడు తన మానస సరోవరంలో మధుర ప్రభాతం తొంగిచూచింది. గడిచిపోయిన వసంతం తిరిగి తనమనస్సులో అంకురించింది. వాడిన మ్రోడైన తన వడలి స్నాడిపోయిన జీవితం తిరిగి చిగురించ ప్రయత్నించింది. బీటలు వారిన తన జీవితానికి తొలకరి జల్లుతగిలి మేను పులక రించి:ట్లుంది. తను సరళని అర్థాంగినిగా స్వీకరించి ఆమె జీవితానికి న్యాయం చేకూర్చాలనుకున్నాడు. తన బాల్య ప్రణయాధిదేవత తిరిగి కలుస్తుందని, లేని ఆశ జీవితంమీద మొలకలెత్తించు కున్నాడు. అందుకే యిప్పుడు నుంచున్న విధంగా సరళ యింటికి వచ్చేస్తున్నాడు.

రైలుబండి మందమందంగా వాన హోరులో ఆగి ఆగి పోతోంది. రఘు చిన్ననాటి జీవితం మనస్సులో మెదు ల్తోంది. తను, సరళ చిన్ననాటినుంచి కలసీ మెలసి తిరిగారు. మేనమామగారి ల్లవడంతో తను- సరళ వాళ్ళింట్లో వుండే వాడు. సరళ మామయ్యగార్ని ఒక్క-తేకూతురు. గారా బువట్టి. సరళతోపాటు తను కావాలసిన సరదాలన్నీ మారాము గారాబాలతో తీర్చుకొనేవాడు. తనూ సరళ ఒక కంచంలో తిని, ఒక మంచంలో పడుకునేవారు. అలాగడచింది తనబాల్యం సరళతో.

పదోవేటినుంచి తనజీవితం కొత్తపంథాలో నడిచింది. సరళ, తను అన్నంకూడా మానేసి ఎక్కడెక్కడో తిరిగేవారు.

ఆర్ధరాత్రి తెల్లటి చల్లని వెన్నెలలో తిరుగుతూ అవ్యక్తాను భూతి పొందేవారు. ఎక్కడో ఆ ర్థరాత్రుడంచేసే కీచరాశ్మరవాలకు చెవులు అప్పగించేవారు గంటల కొలది. తీరువుపిట్టలు తమనే హేళన చేస్తున్నాయని బాధపడేవారు.

విరసినపూల సౌరభాల్ని మోసుకునచ్చే మంద వాయువులు వీచే మధు ప్రభాతాన్ని ఒక్కటికూడా తాము చవిచూడకుండా పోనిచ్చేవారు కాదు. పూలతొటలో 'ఆకులో ఆకులై పూలలో పూవులై' గడిపేవారు. సంజ కెంజాయలలో అర్ధం తెలియని సంజకేసి విచిత్రంగా చూచేవారు. పచ్చపచ్చనిపైరు ప్రాంత మంతా తమకేనన్నట్లు తిరిగేవారు. దూరానకన్పించే కొండవలసలకేసి తదేకంగా చూస్తూ లీనమయ్యేవారు. విడిపోని విడబోని అమరమైతిగా భావించేవారు తమలేత హృదయాలలో.

రఘు ఆలోచిస్తున్నాడు. ఘట్టాస్థుకంపార్తుమెంటు కావటంతో నిశ్శబ్దం గోడలు కడ్చుతుంది. ఆలోచించి, ఆలోచించి రఘు మనస్సు లలసిపోయింది. చిన్ననాటి మధుర ఘడియలు మనోరంగమందు మెదలగానే రఘు హృదయం పారవశ్యంతో పరనశ్చ త్రొక్కింది. బైట నాన విపరీతంగా కురుస్తోంది—ఎక్కడా కాకిగూడా కన్పించటం లేదు. రఘు దిగవలసిన స్టేషన్ నచ్చింది. ఆలోచనలతో సతమతమౌతున్న రఘుకు అప్పజే స్టేషన్ నచ్చిందని వినగానే, తిరిగి తిరిగి వేసారిన తెరవరికి తన నిశ్చయించిన అరుగునక్కనే గమ్యస్థానమని తెలిసినప్పుడు కల్గింత సంతోషం కల్గింది.

రైలుదిగి టిక్కెట్టిచ్చి, బైటికొచ్చి స్టేషన్ చూరు క్రింద నిలబడ్డాడు రఘు-బెటరాన ప్రకృతిని తాకుమారు చేసింది. ప్రకృతిలో గాలివాన, భోరున గాలి వీచేచప్పుడు చెవుల్లో ఆవాసం చేస్తున్నాయి. పిడుగులు, ఉరుముల మ్రోతలు వీనులకు కఠోరంగా, నివాసం చేస్తున్నాయి! ఇంకా మబ్బులు తారు రంగుని కోల్పోలేదు. జోరున వాన కురుస్తూనే వుంది.

రఘు కాసేపాగి విశ్రాంతి తీసుకుందా మనుకున్నాడు- మరుక్షణం గో అతని హృదయం నిశ్శబ్దం నిండిపోయింది. అయినా తనకు విశ్రాంతమేమిటి! తుది మొదలు లేని యీ యాత్రకు అంతమేమిటి! ఇప్పుడు రైల్వో పయనించాడు - ఇక ముందు కాలినడకన పయనిస్తాడు. మానవజీవి దశల మార్పు అది పయనించే దారుల్ని మారుస్తుంది. అంతకన్నా ఏముంది! అయినా తనేమైనా పరికిపందా? వానకు భయపడటానికి, ఆగటానికి. తను వెళ్ళే కల్పవృక్షం కోసం యింకా ఆలస్యమా? తన ప్రణయాని దేవతా పూజకు కాలమిప్పటికే అతిక్రమించింది. ఆ ప్రణయ దేవతని కల్సుకునేవరకు, పూజించే వరకు, తనకు శాంతి, ప్రశాంతి, విశ్రాంతి వుండవు.

అప్పటివరకు దారుణ భీషణ అవిరళ సమరం ప్రకృతి మీదైనాసరే జరపవల్సిందే. దూరాన ప్రచండ జలపాతపు ధ్వని స్పష్టంగా వినిపిస్తోంది.

ప్రళయ భీకరమైన నడిగళ్ళ నానలో బయలు దేగాడు రఘు. గాలివాన తన ప్రళయ నాట్యంతో నుత్తేక్కిన రాక్షసిలా విజృంభించింది. రఘు నడకనడిచి వేగంచేశాడు. స్టేషన్ కు పల్లె రెండుమైళ్ళు. రఘు బయల్దేరినప్పుడు స్టేషన్ నుండి చూసిన ప్రమాదకుల ఊహలు ప్రస్తుతం అప్రస్తుతం.

రఘు కానలు, కోనలు చాటిపోతున్నాడు. తోటలో ఆశతో యమపాశా న్నెదిరించి జీవిస్తున్న ఆన్వ గుడిసె గాలి వానా పిశాచికి ఆహుతై కూలిపోయింది. గుడిసె యందు ఏ ముందో? గుడిసెచుట్టూ నీళ్ళు కట్ట కట్టినయ్యాయి. రఘుకు ఆ పేద శవాన్ని తీర్చామనిపించింది. అనుక్షణంలో, ఎవరైనా భూగర్భ నిద్రితులు కావలసిందే కదా, అని తన విధిలో లీన మయ్యాడు. - రఘు ముందుకు నడిచాడు, ప్రక్క చెట్లన్నీ పిల్లల్ని కోల్పోయిన తల్లుల్ని జ్ఞప్తికి తెస్తున్నయ్యాయి. నాటి సుందరమైన సుకుమార అందమైన పత్రాల్ని హరించివేసింది గాలివాన పిశాచి. ఒక చెట్టు తొర్రలో నివాసం చేసే ఆడ పక్షి చనిపోయి క్రింద నీళ్ళలో తేస్తుంది. పైన మగ పక్షి విరహ వేదన ప్రాణప్రియ నిరహితులను జ్ఞప్తికి తెస్తుంది. నీళ్ళలో ప్రాకులాడుతూ మొగపక్షిని తినటానికి చర చరా చెట్టు ఎక్కుతుంది కొండచిలువ. దాని ఆకటి మంటకు ప్రతి జీవి ఆహుతి కావల్సిందే. ప్రకృతితోనే భువన భర్త ఎంత విచిత్రాన్ని గల్పించాడు! ఒక తోటి జీవిపైన మరొక జీవి కెంత యీర్ష్య! ఎంత హగ! దూరాన పాము నోట్లోకప్పు భారంగా మూల్గింది.

ప్రక్క పిల్లకాలునలు పొలాలలో హలాలకు విషాదాన్ని మిగిల్చి, సారమంతా అరగకోసుకొని గట్లన్నీ తెగ తెంచుకొని పెద్దకాలునందు కలుస్తున్నయ్. దూరాన పారే సెలవళ్ళు, వేగంగా నడిచే రైలుబండ్ల వేగాన్ని అతిక మిస్తున్నయ్.

గాలివాన హోరు తగ్గింది. అప్పటికి బహుశా ప్రకృతి మీద దానికి జాలివేసి వుండవచ్చు. రఘు అచంచల దీక్షకు గాలినానే ఓడిపోయినట్లుంది. ఊరు దాపుకు వచ్చింది; ఊరి దగ్గర కోనేటిలో కొబ్బరికాయ ఊడిపడి నిర్మలమైన కోనేటి నీటిని కలత పర్చింది. రఘు హృదయం కలత పడింది.

రఘుకు తడిసిన బట్టలతో చలి అమితంగా పుడుతోంది. అయినా పట్టుదలతో తన దారిలో లీనమయ్యాడు. చెట్ల కొమ్మలనుండి నీళ్ళురాలి భూదేవిని గుంటాయి జేస్తున్నవి.

చేపలు. నీటిలో సయ్యాట లాడుతున్నయ్. చిరు కప్పలు తమ విరోధానైన గోండు కప్పల సంగీతంలో తమది విన్పించవందుకు ఈర్ష్యపడుతూ మూల్గులు సాగిస్తున్నయ్. అక్కడక్కడ వానపాములు మెరకలమీద దిగాలుగా మందంగా ప్రాకుతున్నవి.

నీటికుంట ఒడ్డుమీద గోండుకప్ప అధిక రోధతో చనిపోయింద. దాని తోటికప్ప అధికంగా కన్నీరు కాకుస్తూ దుఃఖిస్తుంది. ఇంకాలో వా, పాపం ఏమీ లేదని, కంట నీరు కాకుస్తూవచ్చి కప్ప కళేబరాన్ని తన గర్భంలో జీర్నించు

కుంది. దారుణ విషాద దృశ్యం చూచిన జంటికప్ప భీతితో దూరంగా పరుగెత్తింది.

రఘు మానసం క్రుంగిపోయింది. దిగులుగా నడక సాగించాడు. రఘు ఆలోచనలతో ఇంకెంత దూరమా అని కళ్ళు ఎత్తిచూస్తే అపరిమితమైన సంతోషం కల్గి సరిగ్గా నుంచున్న ప్రక్కనే మామయ్య వాళ్ళిల్లని చర చరా వీధి గుమ్మంలో అడుగుపెట్టాడు.

ఆకాశంలో అక్కడక్కడ కారుమబ్బులు విచ్చిపోయి తెల్లమబ్బులు నచ్చి చేరుతున్నాయి. ప్రక్కయింట్లో రేడియో రికార్డు వినిపిస్తోంది. 'నీకోసమే నే జీవించునది' విరహాభిమన్యుడు ప్రణయ శశిరేఖ కోసం ఆలాపిస్తున్న విరహగీతం. రికార్డును మరో రికార్డు అనుసరించింది. "జగమేమాయ—బ్రతుకేమాయ!" విహ్వల ప్రేమికుడు దేవదాస్ మనోరంగం రఘు కళ్ళముందు సాక్షాత్కరించింది.

చలి నణుకు పుడుతోంది. గుమ్మం తలుపులు మూసి వున్నాయి. తెరుద్దామని త్వరత్వరగా తలుపుల దగ్గరకి వెళ్ళాడు. లోపల భీకరమైన వాగ్వివాదం జరుగుతోంది. అది తన జీవితాన్ని గురించే. రఘుకు తలుపు తెరవబుద్ధి కాలేదు. అక్కడ చూడుక్రింద నిలబడ్డాడు. చలి శరీరాన్ని కరుస్తున్నా, తల బాధగాయన్నా, కాళ్ళు తేలిపోతున్నా అంత బాధనీ ఓర్పుతో ఓర్చుకొని లోపల సంభాషణ శ్రద్ధగా వింటున్నాడు. లోపల్నుంచి సంభాషణ చిన్నగా వినిపిస్తోంది. మామయ్య అంటున్నాడు:

‘రఘుచాలా అనూయకుడమ్మా! నీ భర్త పోయాడని అతడు ఎంత చింతపడ్డాడో. మొన్ననే రమ్మని ఉత్తరం వ్రాశాను. బహుశా యీ రోజు రానాలి ఈ గాలివాన ఇలా వుంది. వాడైనా వస్తే నీ మనస్సు శాంతిస్తుందేమో.’

రఘుచాలా బుద్ధిమంతుడు నాన్నా. నా దురదృష్టం ఆనాడు వాళ్ళ నాన్న.....

‘అదేమిటమ్మా అలా కంటతడి పెట్టుకుంటావు? ఏదో తెలియనివాళ్ళ పట్టుదలలు. పాపం తల్లిదండ్రీ వెళ్ళిపోయారు. రఘుఏకాకి. వాళ్ళమ్మ నా చేతిలో చేయి వేయించుకుందమ్మా, తప్పక నిన్నిచ్చి వివాహం చేయమని...కాని...’

‘విధివ్రాత...మనమేం చేస్తాం నాన్నా! తప్పక రఘుని ఒక యింటివాణ్ణి వీవే చెయ్యాలి నాన్నా.’

‘అమ్మా!’

‘ఏమిటి నాన్నా!’

‘నీవు కరుణిస్తే!...’

‘అదేమిటి నాన్నా! రఘుబాగుపడటం కంటే నా కింకేం కావాలి?’

‘అది కాదమ్మా...అది జాలిపడి ప్రతివారూ చేసే పని. నీవు.....’

‘ఏమి చెయ్యాలి నాన్నా?’

‘నీకు ఈ చిన్న నయస్సులో యీ కఠిన శిక్ష నేను చూడలేనమ్మా. ఇది నాకు భరించరాని బాధని కల్పిస్తుంది.

నీవు రఘుని వివాహం చేసుకొని చిలుకా గోరువంకల్లా ఆనందపడుతుంటే మీ ఆనందం పంచుకోవాలని వుందమ్మా!”

‘నాన్నా!’ సరళ భోరున ఏడ్చిన యేడ్పు రఘు గుండెల్ని చీల్చివేసింది. రఘుకు తన చిరకాల వాంఛ మామయ్య నోరినందుకు సంతోషం ఉప్పొంగింది. అతడి హృదయం పొర్నమిరోజున పూర్ణచంద్రుని చూచిన కడలిలా పొంగి పోయింది.

అప్పుడే పైన కాకులగుంపు రోదిస్తూ లేచిపోయింది. దూరాన గుళ్ళోపున్న గుడ్లగూబ సంగీతం పాగించింది. పైగా ఉత్తీతుప్పిట్ట భయంకర భీకర భవిష్యత్ శకునం విప్పించింది. రఘు చలిబాధని దూరంగా త్రోలి వింటున్నాడు. సరళ యేడుస్తూ అంటుంది:

“నాన్నా, నేను వ్యక్తిత్వంగాల స్త్రీని. నాకు వివాహం జీవితంలో ఒకసారే. ఆ స్వర్గద్వారాలు నాకెప్పుడో మూసుకు పోయినై. అనుక్షణం నామేలుకోరే మిమ్మల్ని జన్మాంతరాలకు కూడా మరువలేను. నన్నిలా బ్రతకనివ్వండి. మీరెంత బాధ పడున్నారో పితృహృదయం నేను అర్థ చేసుకున్నాను. నేను యిప్పుడు రఘుమీద మాపే ప్రేమ కేవలం సోదరి ప్రేమ మాత్రమే. నన్నిలా బ్రతకనివ్వండి”

సరళ భోరున యేడ్చింది. ఊరు మ్మా...యేదో... మామయ్య ఓదార్పుతున్నాడు.

రఘు నెత్తిన కామరాతిబండ పడినట్లుగావుంది. అతనికిప్పడు ఆలోచించే శక్తి లేదు. తను ప్రణయదేవతగా పూజించిన సరళమీదమాపేది సోదరిప్రేమా! తను యిన్ని కష్టాలు గడిచి భీకరంగా ప్రకృతితో పోరాడి నచ్చిందిరమ కేనా? ఇదేనా తన జీవితఫలం ... సుఖం. ఇంతేనా తన జీవితం. ఇక 'తనకు ఉగాదులు లేవు; ఉపస్సులు లేవు. ఉపస్సురాకకోసం పేల్చే హవిస్సు యిక తన కంటపడదు.

రఘుకు కళ్ళు తిరుగుతున్నయ్. అతన్ని యేదో అజ్ఞాతశక్తి చంపుతుంటోంది. సముద్రం పొంగినట్లు, భూమి కృంగినట్లు, మిన్ను విరిగినట్లు యేదో ప్రళయ మొచ్చినట్లుని పించింది. తన జీవితకావ్యంలో యిదే ఆఖరి అధ్యాయపు చివరిపుట అనుకున్నాడు.

“సరళా”...రఘు గొంతుచించుకొని అరిచిన అరుపు యింట్లో మానవగుండెల్ని చీల్చివేసింది. ఒకసారి బైటకి పరిగెత్తారు. రఘు తన గమ్యస్థానం చేరాడు..

సరళ రఘు గుండెమీద చేయిపెట్టి చూసింది. సరళ తండ్రి నిర్నిమిషదృష్టితో చూస్తున్నాడు. సరళ ఒక్కసారి కేకపెట్టింది. ‘రఘూ వెళ్ళిపోయావా?’ గుండె ఆగిపోయింది.

ఎప్పుడో చచ్చాడో. యీ పాపిష్టిదాని కర్కశపల్కుల బాణాలకు ఎంత బాధపడ్డాడో ... కుమలిపోయాడో ... సరళ ఏడ్చు శూన్యాన్ని చీల్చి వేసింది. సరళ తండ్రి నరసింహమూర్తి గారి హృదయం కట్టలు ! తెంచుకున్నదిలా రోదిస్తోంది. 'హా! భగవాన్! యింత లేత నయస్సులోనే యెందుకీ కఠిన శిక్ష? యీ లేతముఖపు ప్రశాంతత వున్నట్లేవుంచి, నిశ్వాసాన్ని తీసుకొని హృదయ సంచలనాన్నాపి రఘు జీవిత ఆశ్వాసాన్ని పూర్తిచేశావా?' నరసింహమూర్తిగారు గొణిగిన అర్పవృత్తు పలుకులు, విషాదాశృవులు సరళ రోదనలో లీనమైనై... లోకాన్ని నల్లమబ్బులు కమ్మివేసివై.

జీవిత నావ

ఊరిలోకి పేరుమోసిన వేంకటరంగాచార్యులు తన ఆయుర్వేద పుస్తకం ముందుపెట్టుకొని మందుల్లో పరుగెత్తుతున్నాడు. ఇంట్లో తన పెద్దకొడుకు రవి పరుగెత్తుకుంటూ, రొప్పతూ రోజుతూ వచ్చాడు రంగాచార్యులగారి గదిలోకి.

“ఏమిటి బాబూ అలా పరుగెడుతున్నావ్ ! పరుగెత్త కూడదమ్మా.”

“ఆ...నాన్న...మరే...మరే...లక్ష్మీవాళ్ళ అమ్మ లక్ష్మీకి గుడ్డలుకొంది. నాకుకూడా కొని పెట్టవా?” అంటూ మారాం మొదలెట్టాడు ఆ అమాయకపు పసిపాపడు.

“ఓ...నీకు ఒకటిగాదమ్మా, రెండు మూడు తెస్తాగా రేపు బజారు వెళ్ళినప్పుడు. అది సరేగాని బాబూ, ‘లక్ష్మీ’ ఎవర్రా?”

“లక్ష్మీ మన ప్రక్క-యింటివాళ్ళ అమ్మాయిలే” అంటూ ఆడుకుంటూనికి పరుగెత్తాడు రవి.

ఆయుర్వేదం ఎంతో దీక్షతో చదువుతున్న రంగాచార్యులు ‘లక్ష్మీ’ పేరు వినగానే రెండశ్చిందువులు రాలాడు. ఎంత శ్రద్ధగా చదువుదామన్నా బుర్రకెక్కటం లేదు. ఆయనదృష్టి గడిచిపోయిన జీవితాన్ని తిరగవేస్తోంది తన యీ ముప్పయ్యేళ్ళ జీవితంలో ఎప్పుడో జరిగినదాన్ని తల్చుకొని కుమిలి కుమిలి కృశించటంమాత్రమే అతనికి తెలుసు.

అది జరిగి రెండేళ్ళవుతుంది. తలుచుకుంటే ఇప్పుడు స్వప్నంలా కనిపిస్తోంది. రంగాచార్యులు, వాళ్ళ అన్నా, భార్యలక్ష్మీ బదరీవెళ్లారు. అప్పటికే లక్ష్మీకి నలుగురు పిల్లలు. నలుగురుపిల్లలూ పదేళ్ళలోపు వాళ్ళనటంచేత ఇంటి దగ్గర మామయ్యవాళ్ళకు అప్పజెప్పి పోయారు. వాళ్ళకు ప్రమాణకాలం ఇంకావుంది కాబోలు! లేకపోతే వాళ్ళనెంట తీసుకెళ్ళేవాళ్ళే! విధిదాట ఎవరినశం? బదరీచూచి నచ్చేటప్పుడు నది దాటటానికి పడవెక్కారు. విధి న్యతిరేకించింది. నడి నదిలో తుఫానుకొరింది. గాలి అధికంజేసింది. పడన గుండంలోకి దూసుకుపోయింది, బ్రద్దలైంది! ఎవరివిషయం వారే! అంతే!

ఎవరికివారు ప్రాణనీపితో శాయశక్తులలా ప్రయత్నించారు ప్రాణంతో బయటబడటానికి. రంగాచార్యులు ఇంకా ఇద్దరితో తోటియూత్రికుల బోటుయెక్కే ఒడ్డు చేరారు. తక్కినకొందరు బోట్లలో ఒడ్డుచేరారు. కాని లక్ష్మీ, రంగాచార్యులతల్లి, మరికొందరు నదీగర్భంలో లీనమయ్యారు. తర్మాచుసారం కానల్సిందే! విధి ఎంత నిర్దయగలది!

దిగులుతో కృంగి కృశించి ఇల్లుజేరిన రంగాచార్యులు మంచంపట్టాడు. కనీసం మాతృవిగానులైన తన బిడ్డల కొఱకైనా బ్రతకాలని, పెద్దవాళ్ళ ధైర్యోక్తులతో, మనోవ్యాధిని వదలి భారంగా జీవితాన్ని మోస్తున్నాడు!

అది తల్చుకున్నప్పుడల్లా ఆకలి వేయదు. ఏదో మనోవేదన అధికమౌతుంది.. నాకుత్తు లక్ష్మీ' అని చెప్పదగిన తన లక్ష్మీ తనకు దక్కకుండా పోయింది. ఎంత మరదృష్టం.

విధి అన్యాయం చేసిన ఆ బిడ్డల్ని, ఆ దీన పసిపాపల్ని తను కూడా అన్యాయం చేయకూడదను కున్నాడు. అందుకే ద్వితీయ వివాహప్రయత్నం మానేశాడు. నచ్చే సవతితల్లి ఎలాంటికాతుందో! ఏమో! దైవమేగాక తనూ అన్యాయం చేసిన వాడవుతాడు. అందుకనే ఒక మంచి దాసినిపెట్టి తన బిడ్డల్ని సాక్కుంటూ వైరాగ్యసూచనలతో, ప్రపంచంతో తనకు పనిలేదన్నట్లు, లోకవ్యవహారాలకు దూరంగావుండి ప్రవాసిగా ప్రశాంతంగా బ్రతుకుతున్నాడు! ఆ బిడ్డలను చూస్తేచాలు అతనికి కడుపు నిండుతుంది. ఆ అనూయకపు పసిపిల్లల చిటునవ్వే అతన్ని బలవంతంగా జీవింపజేస్తున్న ముఖ్యమైన మందు. దిక్కులేని ఆ పసిబిడ్డలకు ఆ భగవంతుడే దిక్కు. ప్రపంచంలో యీలాంటి ధీరులు ఎందరు భారంగా జీవిస్తున్నారో! వారందరికి ఆ భగవంతుడే దిక్కు.

ఆలోచనా విచార పరంపరలతో కళ్ళు నీరునింపు కొన్న రంగాచార్యులు రష రాకను చూడనేలేదు.

“నాన్నా, లక్ష్మీకి వాళ్ళ అమ్మ రెండు చొక్కాలు కొంది. నాకు నాల్గు కొనాలి” అంటూ వస్తున్న రవిని జూచి త్రుళ్ళిపడి లేచాడు రంగాచార్యులు. కళ్ళనీరు తుడుచుకొని “అలాగే నాన్నా” అంటూ చిరునవ్వుతో రవి నెత్తుకొని ముద్దాడాడు.

“నాన్నా ఏమైనా పెట్టనూ?” అని దీనంగా అడిగిన రవి నోటిమాట రంగాచార్యులకు శూలంగా గ్రుచ్చుకొన్నది. రెండు చాక్లెట్లు చేతులో పెట్టాడు.

రవి పట్టరాని సంతోషంతో చాక్లెట్లు తీసుకొని “అక్కా నాకు చాక్లెట్లు” అంటూ పొరుగుంటికే పరుగెత్తాడు, ఆటకొరకు పాపం! ఆ అమాయక పసిహృదయాని కేం తెలుసు వాళ్ళ నాన్నపడే భాధ.

ఆ పసివాడి చిరునవ్వునిచూస్తూ సర్వాన్నే మర్చి పోయాడు రంగాచార్యులు. “దిక్కులేని దీనులకు దేవుడే దిక్కు” అని వ్యాఘోషించిందతని తంజరాత్మ.

దోహాలు - అపోహాలు

“అదుగోపులీ! అంటే ఇదుగోతోక” అంటారు
పల్లీయులు!

నాకు మరీ ఆశ్చర్యం వేసింది! ఏమంటే ఎంతో
ఆవ్యాయంగా పలకరించే వారంతా అమాంతంగా మూతి
బిగించారు! చిరునవ్వుతో పలకరించే స్నేహితులంతా
మొఖం తప్పిస్తున్నాడు!! ఏ రచ్చబండ దగ్గర చూచినా
గుసగుసలు ఎక్కువయ్యాయి! నా ఖర్మం ఏమిటో! నేనెళ్ళే
టప్పటికీ గుసగుసలన్నీ ఆపేస్తాను! మొఖం తేలపేసి చూస్తాను!
ఇంకాకొందరు నన్ను చూసి కేకరించి వుమ్మివేయటం కూడా
మొదలుపెట్టారు!!

ఇది ఏమిటా అని మొదట కేకమక పడ్డాను! ఏమీ
అర్థంకాలేదు! ఏమర్థమౌతుంది!! ఎనరికివారు మూతిబిగిస్తే!!
...ఏది ఎలావున్నా నాకేమిటి అనసర!! అసలే నాకు ఈ
కల్లబొల్లి పల్లీయులంటేనే అసహ్యం! ఏదో మానుష్యగాదు
ఉన్నారని గనుక వెళ్తాను! లేకపోతే అసలు ఎందుకు వెళ్తాను!

ఈసారి పల్లెకొచ్చినపుడు యింత అమాంతమైన
మార్పు చూసేటప్పటికీ నాకే ఆశ్చర్యం వేస్తోంది! సరే
యెలావుంటే నాకేం!! యీ హఠాత్తు మాన్పుకూ నా ఆశ్చ
ర్యానికి మేరలేదు!

సాయంత్రం షికారు బయల్దేరాను, పచ్చపచ్చని
పైనులతో పల్లెప్రాంతమంతా ప్రపూర్ణ ప్రకాశనంతమై ప్రజ్వ

లిస్తుంది! చెరువులో పక్షుల - కిలకిలలు; కోయిల - కులుకులు, చిలకల - పలుకులు; నీటి అలల మలుపుల నలపులు; చేపల మిలమిలలు భూనక్షత్రములులా — మనోహరముగ, హృదయ వినోదముగ వున్నై! రాజు రక్తగేఖలలో రమ్యముగ రాచక్రీడ లాడుచున్నాడు!

ఎప్పటినలె మిత్రబృందం సమావేశమై బాతాకాని కొడున్నారు! ఒకడు తెగతో సేస్తున్నాడు కోతలు! తెచ్చుకున్న విత్తనము (బతాని) లతో కాలక్షేపం చేస్తున్నారు. నేనూ సభ్యత్వం పుచ్చుకుందామని వెళ్ళాను! వెళ్ళానేగాని, ఎప్పుడూ ఎంతో ఆప్యాయంతో పలకరించే స్నేహితులంతా మూగనోము పట్టాడు!

వీళ్ళతో నాకెందుకని చెబువు మరగొమ్మకు వెళ్ళాను! ఈత ముగించి ఒడ్డుకు చేరాను! ఏకాంతం సహించలేదు. పక్షులు గగనకుసుమములై నివాసంకు చెరుకొంటున్నై. కష్టజీవులు కలకలతో యిండ్లముఖం పట్టారు. సూర్యుడు పడమటి కనుమలకు జారుకొంటున్నాడు. చెబునంతా బంగారు ఛాయతో నిండిపోయింది. సమీపములోవున్న చెట్లన్నీ బంగారు ఆకులతో బంగారు కాయలు కాస్తున్నై చీకటి క్రమక్రమేణా ఎలుముకొంటుంది. చలిదేవుడు గిరిగింతలు పెడుతున్నాడు. పిల్లగాలులు మెల్లమెల్లగా చల్లచల్లగా స్పృశిస్తున్నై. లోకాన్ని అంతుతెలియని గంభీరత ఆవరిస్తుంది. చెబువుకట్టమీద రావికొమ్మపై గుడ్లనూబ చెని గోసుకున్న నక్కలా మొరపెట్టుంది.

“రాగవయ్యా రావే! అనురాగవయ్యా రావే! అప్రయత్నంగా ఆలాపించాను. చెలుపు ఆదిర్చి కూర్చున్న మా మిత్రబృందం ఇంటిముఖం పట్టారు. ఇప్పటివరకు వాళ్ళదగ్గరే కూర్చున్న పుల్లయ్యతాత ఎవరు లేకపోవటంచేత నావైపు నడుస్తున్నాడు. చూచిచూడనట్లుగ నాస్వరూపంగా వెళ్ళిపోతున్నాడు. నిజంగా నన్ను చూడలేదేమో అనుకొని “యేం తాతయ్యా బాగున్నావా?” అన్నాను. ముడుచుకొన్న ముఖం అలానేవుంచి “బాగానేవున్నా బాబూ నీ దయవలన!” “అదేమిటి తాతా యిందులో నాదయేముంది? అంతా ఆ భగవంతుడి దయ.”

“ఆ... యీకాలపు పిల్లలకు దేముడుండడా బాబూ?”

“పూర్వమున్న దేవుడు యిప్పుడు ఎక్కడికి పోతాడు తాతా?”

“ఆ... ఏమోబాబూ. ఇప్పుడు దేముణ్ణి పూజించే దెనకు? ఎంతసేపూ ప్రేమ... ప్రేమసివే...యనీ సొమ్మల పూజేచరిపోయింది. ఇక దేముడేం కానొస్తాడు! ..... నాకేం తెలుసుబాబూ? అంతా నీకే తెలియాలి. నత్తా బాబూ. నత్తా.”

ఎంతో ఆదరంనూపి, ఆప్యాయంతో పలుకరించే తాతయ్యలో యీ హఠాత్తు మార్పు నాకేమీ అర్థంకాలేదు. ఏదో రెండు మాటలు చెప్పి ముభానంగా వెళ్ళిపోయాడు. ప్రేమ... ప్రేమసి... దేవుడులేడంటాడు. ఏమిటిది? మా మిత్రబృందం మూగనోము, ముసలితాత ముభానం, నాలో

రక్తాన్ని వేడిపర్చాయి. నేనంటే వీరి కెందుకింత అసూయ, ఈర్ష్య? ఎందుకు పలకరు? పలుకరించరు? వీరినేచున్నాను. ఏంచేశాను? ఎచ్చి కెండు రోజులుకాలేదు. నేను వీరికేం అపకారంచేశాను? ఏమో వెధవలోకం. ఎలావుంటేనాకేం అనుకొంటూ ఆలోచనా పరంపరలతో ప్రొద్దుగూకిపోయిందని కూడా మర్చిపోయాను. కట్టదిగి ఖూరితోవపట్టాను? ముందుఎనరో మనిషి వెళ్తున్నాడు. గబగబా నాలుగు అంగల్లో వచ్చి కలిశాను.

“ఏమండీ! మీ అబ్బాయి సుశీలరావు వూరికి వెళ్ళాడట - ఎప్పుడొస్తాడండీ?”

“రేపొస్తాడు బాబూ! ఏం పనీ?”

“ఆ...ఏమీలేదూ! పూరికనే అడిగాను.”

“అది సరేగానిబాబూ! పెద్దవాడిని నీతో ఒకవిషయం చెప్తాను, కోప్పడవుగదా! ఆ విషయం పూరివారంతా మీ మామయ్యకు ఇంతకుముందే చెప్పి వుంటారు! నేను నీ మేలు కోరేవాణ్ణి కనుక చెప్తున్నాను! శ్రద్ధగా విను.”

ఎప్పుడూ యీ రకంగా మాట్లాడని వెంకటాద్రి గారి యీ వింతధోరణిచూస్తే గుండెపగిలిపోయింది. పూరివారంతా మామయ్యకు చెప్తారట! నామేలుకేనట ఏమిటో యిదంతా!

“కోప్పడటం యెందుకండీ. చెప్పండి తప్పకుండా వింటాను”

“ఆ...యేమీలేదుబాబూ! మీరు దేవుడు పాటలు పాడుకొనక యీ సినిమాపాటలు యెందుకు? అది చెడు

సహవాసంలభింపజేస్తాయి. చెడుఅలవాట్లువస్తాయి. మీరువాటిని నేర్చుకోగూడదు.”

నామనస్సు చిరాకై తింది. నల్గు కంఠరమై తింది. ఇంతగా యేదో చెప్తాడనుకొంటే యిదేనా యీతనిచ్చే అనుూల్యమైన సలహా వూరికే! సిని పాటలు పాడినంత మాత్రాన చెడుసహవాసం, చెడుఅలవాట్లు వస్తాయా ఏమిటి? ఈవింతధోరణిచూచుచున్నానో చెప్పేదేమిటండీ? నాకేమీ అర్థం కానటంలేదు మీరుచెప్పేది. “అన్నాను.

“చూబోటివాళ్ళు కుంచిగాచెప్తే అర్థంకాదులేబాబూ అనుభవస్తే తెలుస్తుంది. నన్నడగటమొందుకు, యేమీ తెలియని వాడిలా మీ మామయే చెప్తాడులే పో, అంటు చిరాకుగా త్వర త్వరగా వెళ్ళిపోయారు వెంకటాదిగాడు.

“నాకేమీ పాలుపోవటంలేదు. యేమిటీగోల మిత్రులందరు పలకరు. పుల్లయ్యతాత ప్రేమ, ప్రేమనీ, బొమ్మలపూజ అంటాడు. ఈ వెంకటాదిగాడు చెడుసహవాసాలు, చెడు అలవాట్లు అంటారు. యేమిటి వీరంతా అనేది, అనుకొనేది? యెందుకు వీరంతా నాతో పలకరు? పలుకరించరు? యేమో వెంకటాదిగా”ని యెదురు ప్రశ్నవేద్దా మనిపించింది. చిన్నప్పుడు చదువుచెప్పిన పంతులుగారే యీయన. ఆది జ్ఞాపక మొచ్చేటప్పటికి కూడబెట్టుకున్న ధైర్యమంతా బేజారై జారిపోయింది. ఇక మామయ్య నడగటం అసలే అసంభవం. ఇదే ఆలోచనతో యింట్రికి చేరాను.

“అమ్మ! బాబు! బ్రతికేంరా దేవుడా యీనాటికి, అనుకున్నాను” ఏం తప్పుచేశానో! మామయ్య ఏమం

టాడో అనుకొని భయమెత్తింది! మామయ్యలో మార్చేమి కనిపించకపోయేసరికి ధైర్యమంతా కూడబెట్టుకొని భోజనం చేసి నిద్రాదేవికి నశుడైపోయాను.

ఉదయం 8 గంటలకు నౌకరొచ్చి మేల్కొల్పాడు. “ఇది బస్తీగాదు, పల్లెటూరు! ఇప్పటిదాకా ఎవరు పండుకోరు! మామయ్య పిలుస్తున్నారు! త్వరగా వెళ్ళండి” అని అన్నాడు. మామయ్య పిలుస్తున్నాడనగానే గుండె నీరైంది. ఎప్పుడూ నాతో పనిలేని మామయ్య ఇంత త్వరగా రమ్మంటున్నాడెందుకు? ఏమో! గుండెల్లో గుండెలు లేవు. రక్తం త్వరగా ప్రవహిస్తోంది!! గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగుడుతున్నాయి. మెల్లగా అడుగులో అడుగు వేసుకొంటూ పిల్లిలా వెళ్ళాను.

అయింది, నేననుకున్నంత అయింది! కొందరు పూరి పైదల్లు, మా మిత్రబృందం మామయ్యతో మాట్లాడుతున్నారు. కొందరి ముఖాలు కోపంతో ఎర్రగా ఉన్నాయి. మిత్రబృందంలో కొందరు చిరునవ్వు నవ్వుకుంటున్నారు. మామయ్య నవ్వుతూ మాట్లాడటంచూచి, పొయిన ప్రాంతం లేచినట్లుంది.

“ఏంరా, నిన్న రత్నం వాళ్ళింటికి ఎందుకు వెళ్ళావు?” అని మామూలు ధోరణిలో అడిగాడు మామయ్య.

“వాళ్ళివ్వనలసిన డబ్బు నాన్న యిప్పించుకు రమ్మన్నాడు. అది అడగటానికి వెళ్ళాను.”

నేనామాట చెప్తుండగానే మా మిత్రబృందంలో ఒకడు “కాదండి అబద్ధం! రత్నంతో చెతుర్లాడుతున్నాడు. మాట్లాడుతుంటేనే చూశాను.” అన్నాడు.

నాకు నన్యా, అసహ్యం. కోపం మిళిత మయ్యాయి.
 “అదికాదు మామయ్య, వాళ్ళింట్లో వాళ్ళ నాన్న లేడట!
 అందుకని రత్నంతో మాట్లాడాను! వాళ్ళ నాన్న డబ్బిచ్చ
 మని రత్నానికి చెప్పాడట! డబ్బిచ్చింది. ఇదిగో!” అంటూ
 రత్నం యిచ్చిన 50 గూపాయిలు చూపించాను.

“నేను చెప్పలా మావాడు అలాంటివాడు కాదని”
 అని నవ్వాడు మామయ్య.

“అదికాదండి, ఎంత చదువుకుంటే మాత్రం మాల
 దానితో కులకట మేంటి? పోనీ అది అబద్ధమంటే యీ
 యీడు కుర్రవాడు ఆ పెళ్ళిగాని కమల దగ్గరకు వెళ్ళొస్తాడా?
 దానికేం పెళ్ళికాఅక్కర్లా? మగవాడుకనుక వీడు తెగిస్తే మటుకు?
 వాళ్ళు కాస్త పరువు, ప్రతిష్ట కలరాళ్ళే” అన్నాడొక పెద్ద
 మనిషి.

ఈసారి నిజంగా మామయ్యకు కోపంవచ్చింది “ఏమి
 టయ్యా నువ్వనేది? ఇప్పుడు మేమేనా అంత పరువు, ప్రతిష్ట
 లేనివాళ్ళం! ఎమైనా ఋజువుందా?”

“నేను చూశానండి, మొన్న మీవాడు రాత్రి 10 గం
 టలకు కమల వాళ్ళింటి కెళ్ళొస్తుంటే”

“ఏంరా, నిజమేనా యిది?” అన్నాడు కోపంతో
 గద్దిస్తూ.

“అదికాదు మామయ్య! సుశీలారావు దగ్గరకు చదువు
 కుంటానికి వెళ్ళాను. వాడి పుస్తకం కమల తమ్ముడు ‘రవి’
 దగ్గరుంటే, నేను, సుశీలారావు, ‘కమల’ వాళ్ళింటికెళ్ళి
 పుస్తకం తెచ్చుకొన్నాము”

ఇంతలో వ్రాసినుండి వచ్చి, సుశీలారావు నాకోసం వస్తూనే ఈ కథంతా బయటనుండి విని “యేమిటండీ మండి పోతున్నారు. అవును మే మిద్దరం కలసి ‘కమల’ వాళ్ళింటికెళ్ళి పుస్తకం తెచ్చుకొన్నాము. ఇది నిజమేనండి” అన్నాడు.

ఆమాట వింటూనే వచ్చినవాళ్ళు పంచినతల ఎత్తకుండా జారుకున్నారు.

“అదుగో పులీ! అంటే, ఇదిగో తోక!—అన్నట్లు పల్లె వాళ్ళే అనిపించారే” అని మామయ్య పెద్దగా నవ్వి పూసుకున్నాడు.

Andhra Pradesh Sahitya Akademi
TELANGANA
Karnataka

అ స మ ర్థ డు

స్వేషన్ లో గడియారం రాత్రి తొమ్మిది కొట్టింది.

పగలంతా అలసి అలసి పనిచేసిన గోపీ దీర్ఘమైన నిట్టూర్పు విడిచి బైట రోడ్ మీదికి వచ్చాడు. పగలంతా విరామంలేని ప్రయాణంతో బాధపడిన రోడ్లన్నీ కాస్త కాస్త విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నయ్. వీధిలో వెల్లుగున్న మునిసిపల్ దీపాలు, ఏనో ఘోరం చూడలేని మనిషి ముఖం వెలవెల పోతున్నట్లు అర్ధకాంతితో వెలుగుతున్నయ్. వీధి చివర కొడిగట్టిన దీపం, పోబోయే ప్రాణికి ఆశే జీవితశ్వాస అని నిరూపిస్తోంది.

పగలంతా తుణం విరామంలేకుండా ఆఫీస్ పనిలో లీనమైన గోపీ మనస్సు పరిపరివిధాలా ఆలోచిస్తోంది. విరామంలేని యీ నిర్జీవమైన బ్రతుకు నిరర్థకమనిపించింది.

నడుస్తున్నాడు. ఎంత నడిచినా బాట అంతంకావటం లేదు. మనస్సులో ఆలోచనలు ఎడవెడగా సంచరిస్తున్నయ్. తనుకన్న కలలన్నీ గాలి అలలేమోననిపించింది గోపీ. తన చిన్నతనంలో ఎన్నో కలలుకన్నాడు. ఎన్నో పిచ్చిక గూళ్ళు కట్టాడు. కాని లాభం! శూన్యం! ఒకటి ఆచరించి అనుభవించలేకపోయాడు.

గోపీ ఒక్కసారి కాలం నడిచినబాటలో 15 యేళ్ళ వెనక్కు వెళ్ళాడు. బలవంతంగా కాలం మానవుల్ని మెకబట్టుకు ముందుకువడిపెట్టుంది. కాలప్రవాహాని కెదురీదటం మానన సాధ్యంకాదు.

అమ్మ వ్యధలంతా ఒక కథ. అది ఆమె చెప్పినప్పుడు తన గుండెలు తరుక్కు పోయినై.

తను ఎంతో దురదృష్టవంతుడు. తను పుట్టగానే గుండె జబ్బుతో ఎదిరించి పోరాడుతూ. జీవితమంతా గుమస్తాగిరిలోనే గడిపివేసిన నాన్న తన కోసమే జీవించినట్లు, ఆయన పని అయిపోయినట్లు, హఠాత్తుగా వెళ్ళిపోయాడు. కటిక దుర్భర దారిద్ర్యంలో మగ్గిపోతూ, నికృష్టంలో ఉక్కిరిబిక్కిరవుతూ జీవితమంతా బాధలతో గడిపిన అమ్మ ఒక్కతే తనకు నాన్న మిగిల్చిపోయిన ఆస్తి.

చుక్కానిలేని నాననుపోలిన అమ్మ తనకోసమే బారంగా, నీరసంగా, సుఖాలకు దూరంగా, బలవంతంగా జీవించింది.

నాన్న పొయ్యేనాటికి తమ యింట్లో మిగిలినదొక్కటి లేదు, ఆయన రోజూ బస్తీనుంచి తమ పల్లెకువచ్చే శీర్షించిన పాత సైకిలుతప్ప. నాన్న పోగానే ఆ సైకిలు అమ్మ కర్మకాండ వెళ్ళుచున్న ఊరి పెద్దలు. రెక్కలతో నిలబడింది అమ్మ.

నాన్న మిగిల్చిన పల్లెలోపలి పూరికొంప నాన్న పోగానే అమ్మవేసింది అమ్మ. అంత దుర్భర దారిద్ర్యంలో కూడా ఏనాడూ ఒకరి గుమ్మమెక్కి ఒకరిని యాచించి ఎరుగని అమ్మ యీ బస్తీలో ఒకరింట్లో పని చేయబాసకి కుదరింది.

ఇల్లు అమ్మన గెండు నందలు తన జీవిత సర్వస్వంగా వుంచి తన్ను బడికి పంపింది. అమ్మకు తనంటే పంచ ప్రాణాలు. తను బడికి వెళ్తే నచ్చేవరకు ఆమె ఆత్మ తన చుట్టూనే వుండేది.

అంత బీద పరిస్థితిలో కూడా తనకు మూడు పూటలా చక్కగా పెట్టేది. కంటికి రెప్పలా చూసేది. ఆమె పస్తున్న నాడుకూడా తనకు ఏరికోరి పెట్టేది. అందరికన్నా మిన్నగా తనకు బట్టలు కుట్టించేది. అందరి అబ్బాయిలకన్నా మిన్నగా వుండాలని ఆకాంక్షించేది.

తనకు కొంచెం జ్వరం తగిలే భోరున శోకాకులయై పది మంది వైద్యులదగ్గరకు తిరిగేది. ఆమె కొచ్చినా బాధ పడేదిగాదు. తనకు తలనొప్పి వచ్చిననాడు ఆమె పస్తే. మానవ రూపదేవత. మాతృశ్రీ అమ్మ ఋణం వెయ్యి జన్మలెత్తినా తను తీర్చుకోలేడు... అనురాగంలో, ఆపాయంలో, ఆదరంలో గడిచింది తన బాల్యం.

కాలచక్రం జీవిత పథాలమీదగా దొర్లిపోయింది. తనకు 10 వ ఏడొచ్చింది. ఉన్నవాళ్ళ పిల్లలంతా హైస్కూల్లో చేరుతున్నారు. తనూ చేరాలి. మరి తను, దరి ద్రుడు. దాసీపుత్రుడు. అమ్మ ఏవిధంగానూ సంకోచించలేదు. ఆలోచించకుండా బళ్ళో చేర్చింది. తనకు బట్టలు, పుస్తకాలు జీతాలు, అందరికన్నా మిన్నగా నచ్చేవి. ఎలా నచ్చేవో తనకు తెలియదు. ఒకనాడు రాత్రి పన్నెండింటికి నిద్రలేచాడు తను. అప్పుడు అమ్మ ఇంట్లో మిషన్ కుడుతున్నది. ఆశ్చర్యం.

“అన్నా ఇంత రాత్రా? ఇప్పుడే మొచ్చిందమ్మా నిద్ర పోకుండా” అమాయకంగా అడిగేశాడు.

“అయ్యో నువ్వులేచావా పడుకో బాబూ. నువ్వీ వేకువ యూమునే హోటల్ పనికి వెళ్ళాలి. యింకా రెండు కొత్త యిళ్ళు ఒప్పుకున్నాను పనిచేయటానికి. నీకు బట్టలు, పుస్తకాలు...” ఏమేమో చెప్పింది.

తనకు దుఃఖం పెల్లుచికింది. ఫలితం శూన్యం. తను ఏంచెయ్య గలడు? ఏంచేస్తాడు? నోటమాటరాలేదు. దుప్పటి కప్పుకు పడుకున్నాడు.

అలా గడిచింది తన విద్యార్థి జీవితం. అమ్మ ఒక్కొక్కప్పుడు రెండు, మూడు రోజులు పస్తులు పడుకునేది. తనకు మాత్రం సంతృప్తిగా పెట్టేది, కోరిన బట్టలిచ్చేది. ఎప్పుడైనా ‘అదేమిటమ్మా అన్నం తినలేదని’ అంటే ‘తినానులే’ అంటూ ఆ ప్రస్తావన మార్చేసేది. తనకు ఎన్నో బుద్ధులు చెప్పేది. ఎంతో బోధచేసేది. “బీదవాళ్ళ మీద దయగల్గి వుండాలనీ మానవసేవే మాధనసేవని’ లోకోక్తులు నల్ల వేయించేది.

అందరిలో “నూవాడు ఎంతో బుద్ధిమంతుడు. వాడు ఏ కలెక్టర్ తో చేస్తాడు. నేనిప్పుడెంత కష్టపడ్డా వాడు నన్ను బంగారపు బుయ్యాలలో పెట్టి ఊపుతాడు. వాడికన్నా నాకేం కావాలి. నేతింటేనేం: తినకపోతేనేం” అవిధంగా వుండేవి ఆమె మాటలు.

రాత్రింపగళ్ళు పనిచేయటంతో అమ్మ ఆరోగ్యం పూర్తిగా చెడిపోయింది. తనకు తెలియదుగాని ఆమెలో ఏదో అగ్నిపర్వతం, ఏదో తీరని న్యధ ఆమెని దహింప చేస్తుండేది. కాని ఏనాడూ తన లేత మనస్సుకు అసంతృప్తి కలగనిచ్చేది కాదు.

ఆమె ఎప్పుడూ ఏదో అమూల్యమైన, వెలలేని కొన లేని వస్తువును పోగొట్టుకున్నట్లు బాధపడుతూన్నట్లుండేది.

కాలం వింత వింతగా గంతువేసింది. తనకు మంచి రోజులొచ్చినై. ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి. మంచి మార్కులుతో పేసై య్యాడు. ఆనాడు అమ్మ సంతోషానికి మేరలేదు. అంద వాడేకలెక్కరో చేస్తాడు. నాజన్మ ఫలించింది. నా చిరకాల వాంఛ నెరవేరింది. నేనిక నిశ్చింతగా నిద్రపోతాను” అని యిల్లిల్లు తిరిగి చెప్పింది. తన మిత్రులందరికీ మనఃస్ఫూర్తిగా ఆశీస్సు లిచ్చింది.

ఆ రాత్రి తన్ను పిల్చి, “బాబూ, నీవు అదృష్టవంతు డివి. ఏదైనా ఉద్యోగం చూసుకో. ఎన్నడూ బీదవాళ్ళని మర్చిపోబోకు. యిదే నా కడనాని కోరిక” అంది. ఆప్యాయంతో తన తల నిమిరించి.

“అదేమిటమ్మా అవేం మాటలు” తన గొంతు బొంగురుపోయింది, మాట పెగల్లేదు.

“లేదు బాబూ! యిక నేచేయలేను. నీవు ఒక యింటి వాడివైతే నాకంతే నాలు” అన్న కళ్ళవెంటడి ఏకంగా కారింది కన్నీరు.

కాలం మంచిగా ఆశీర్వాదించింది. తనకు రైల్వేలో గునుస్తా ఉద్యోగం దొరికింది. నెలకు 100 రూపాయలిస్తారు. ఇంకేం ఫరవాలేదు. అమ్మా తనూ సుఖంగా బ్రతకొచ్చునని ఎంతో ఆశపడ్డాడు.

తను ఆరోజే అమ్మను దాసీ పని మాన్పించాడు. వచ్చేదాంతో పున్నంతలో సంప్తిగా నవజీవనం ప్రారంభించారు అమ్మా తను. కాలం సుఖంగా గడిచింది.

3 సంవత్సరాలు 3 నిమిషాలుగా గడిచిపోయినై.

అమ్మకు వృద్ధాప్యం సమీపిస్తోంది. కగాళదంష్ట్రలతో మృత్యుదేవత ప్రతి ఒక్క కోజుని కబళించివేస్తోంది. నిన్న వెళ్ళిపోయింది; రేపు వస్తుంది. కాలం వేగంగా ముందడుగువేస్తోంది. నిశ్చలమైన మనస్సుతో దూరతీరాలకు కాలదేవత పయనం గమ్యం చేరేవరకు సాగిస్తూనే వుంటుంది.

ప్రశాంతమైన వాతానరణాన్ని ఝడివాన చికాకు చేస్తుంది. ప్రకృతంతా చిందరవంద కాతుంది.

మానవ జీవితాన్ని అచుకోని సంఘటనలు క్రొత్త పథంలో నడిపిస్తాయి. వాటిలో యీ విచిత్రమైన వివాహ బంధం. ఎంత విభిన్న ప్రకృతుల్ని ముడివేస్తుందో; జీవితాన్నెలా మార్చివేస్తుందో తలుచుకుంటే గుండెలు తరుక్కుపోతాయి.

అసలు తనకు అప్పుడే పెళ్ళిచేసుకోవాలనిలేదు. అమ్మ “నే బ్రతికుండగానే నా కోరిక తీర్చమని” పట్టుబట్టింది. కాలం నెట్టుకువచ్చింది. ఏమైతేనేం; వెంకాయమ్మతో వివాహం

వైభవంగా జరిగింది. ఆమెకు తల్లివుంది. ఆ ఊళ్ళోనే ఒక చిన్న యిల్లు వుంది. మరేచుట్టాలులేవు. ఆస్తులులేవు. పెళ్ళి జరగగానే తనూ, అన్నా వాళ్ళింటికే వెళ్ళారు.

మొదట కొద్దిరోజులు సుఖంగానే గడిచిపోయినై. జీవితం అసలుస్వరూపం తరువాత తరువాత యీ ఆరు మాసాల్లోనే బోధపడింది.

వెంకాయమ్మది విచిత్రమైన మనస్తత్వం. ఆమెకు త్యాగమంటే ఏమిటో తెలియదు. ఇతరుల సుఖం అంత కన్నా తెలియదు. ఎవరైనా తన సుఖంకోసం ఎంత మాట పడితే అంతమాట అనేస్తుంది. వాళ్ళ బాధ లెక్కచేయదు.

ఇక వాళ్ళమ్మ ఆమెకన్నా నాలుగాకులు ఎక్కువ చదివింది. ఇతరులన్నా వాళ్ళ సుఖాలన్నా ఆమెకు లెక్క లేదు. తన సుఖమేమో; తనేమో.

ఆ విషపూరితమైన, యీర్వ్యాసంకులితమైన: వాతా వరణంలో కాపురంచేయటం తనకే అసంభవ మనిపించింది. కాని గత్యంతరం, శూన్యం!! పెళ్ళి అసలు విలువ “నూరేళ్ల పంట ” అనే సూక్తి నిజతత్వం యీనాడు. తనకు అనిగత మైంది.

కాలం చిన్నమాపు చూచింది.

ఈ ఆరునెలల్లో అమ్మ సగం కృశించి కృంగిపోయింది. ఆమె తనతో చెప్పకపోయినా, ఆమెలో ఏదో తీరనిబాధ అరని ఆవేదన అనుంత్యప్తి ఆమెను దహించివేస్తున్నాయ్.

కాని ఏనాడూ ఆమె ప్రశాంతమైన వదనంపై తనముందు విషాదచ్ఛాయలు రానియలేదు.

వారం రోజులక్రితం జరిగిన సంఘటన తన్ను దహించి వేస్తోంది. అమ్మేనా లేక అమ్మలోపల దాగివున్న ఏదైనా అంతశ్శక్తి ఆ మాటలు అన్నదా? అని తనకు యిప్పటికీ అనుమానంగా వుంది. ఆదయమే లేచి తను ఆఫీస్ కి బయలుదేరాడు.

“బాబూ” అమ్మ జీర్ణించినకంతం వినిపించింది. ఆమె పంచలో పడుకునివుంది. తను వెళ్ళాడు.

“బాబూ, నేను తిరుపతి చూచిరావాలని వుంది; ఏమంటావ్?”

తనకు దుఃఖం పెల్లుబికింది. “అమ్మా, యీ స్థితిలో నీ వొక్కదానివే పోతావా? ఒకవారంలో సెలవుపెట్టి నేనే తీసుకుపోతాను” అని చెప్పి తను పని తొందరలో ఆఫీసు టైమైందని వెళ్ళిపోయాడు.

గోపీ నడుస్తున్నాడు. వీధి మళుపులు తిరుగుతున్నాడు. ఇల్లుదాపుకొస్తోంది. త్వరత్వరగా అంగలు వేస్తున్నాడు.

అమ్మ యిదివరకు బదరీయాత్ర చూసిరమ్మని తను బలవంతపెట్టినప్పుడు “నాయనానిన్ను కళ్ళార చూడకుండా నేనుండలేను” అని చెప్పి యాత్ర పోనంది ఇవాళ తనకు తానే పోవటానికి సంకల్పించుకుంది. కారణం తనకు ఆరోజున అర్థం కాలేదు.

ఈ ఆరు నెల్లనుంచి సంసారగొడవలో తనకు తీరికలేదు. ఉద్యోగం; సంసారం! ఈ రెంటితోనే సతమతమా తున్నాడు. అమ్మను పరామర్శించిన తీరికలేదు. కనిపించిన అమ్మను, మానసరూప దేవతయైన అమ్మను పంచప్రాణాలైన అమ్మను పలకరించటానిక్కూడా వీలుండటము లేదు.

నిన్నరాత్రి తను యింట్లోకి అడుగుపెట్టా విన్నాడు. తన భార్య అటోంది “వెధనముండ, ఎప్పుడు పీడ విరగజేతుందో? దాసీ పనిచేసినదానికి నీళ్ళుకూడా అందించాలొచ్చింది.” తను అడుగుపెట్టేలోపలే అత్త అందుకుంది. “వార నుంచి జ్వరం తగ్గటల్లా. తొందరగా చానదు, పూ చావుకొచ్చింది.”

తన ఒళ్ళు వుడికిపోయింది. గుండె నుండిపోయింది. ఏదో అంతు తెలియని శక్తి తన్నవేశించింది. భార్యని యిషమొచ్చినట్లు కొటాడు. ఫలితం శూన్యం! “పూ యింటికొచ్చినన్నేకొడతావా” అంటూ సాధింపు మొదలుపెట్టింది. ఆమె తల్లి జోడించింది. తనకు ఆవేశకూడా సెలవురాలేదు. ఆవేశ ఫస్టు, అసలే సని మెండు. ప్రొద్దున్నే చీకటితోలేచి అమ్మని పలకరించకుండానే వెచ్చేశాడు. మళ్ళీ యిదే యింటికి రావటం.

అమ్మ యీ ఆరుమాసాలనుంచి ఎంతబాధ పడ్తుందో ఎంత విషాన్ని తనకు మారంగా వుంచటానికి ప్రయత్నిస్తుందో లోలోపల ఎంత కుమిలిపోతుందో తనకిప్పుడు అర్థమైంది.

అమ్మకి వారం క్రిందటనుంచి జ్వరం వస్తున్నది, దౌర్భాగ్యము తను పల్కరించటానికి నోచుకో లేకపోయాడు. ఈ ఆరుమాసాలనుంచీ భార్య, అత్త అమ్మను యింతే సాధిస్తున్నారనుకున్నప్పుడు గోపీ ఒడలు జలదరించింది.

అమ్మ ఎంత గాఢనైనా దిగ మ్రింగుకుంటుంది. అమ్మ మరణానికైనా సిద్ధపడుతుంది కాని తన భార్యపైన సాక్షిలుచెప్పి తన కాపురం పాడుచేయటం అమ్మకు యిష్టం లేదు. అందుకే నిన్న తను భార్యని కొట్టేటప్పుడు “అది నన్నేమీ అవదని, ఏదో కోపం కొలదీ అప్పుడే అందని” సరిపుచ్చి, కొట్టవద్దని వాదించింది.

అమ్మకు ఆమె ప్రాణంకన్నా ఆమె సుఖంకన్నా తన సుఖం ముఖ్యం.

ననమాసాలు కనిపించిన అమ్మ, తనంటే పంచ ప్రాణాలు యిచ్చే అమ్మ సాక్షాత్ దేవీ స్వరూపురాలైన అమ్మకి యిదేనా తను యిచ్చే ప్రతిఫలం! యిదేనా తన ధర్మం? న్యాయం? గమ్యాళిగంప భార్యని తృణీకరించి కాపురం నమలుకోనటమా? మాతృ శ్రీకి వెయ్యిజన్మలెత్తినా తీర్చలేని ఋణం, యీ జన్మలో ఆదరించి తీర్చు పశ్చత్తో గోపీ వేగిపోతున్నాడు.

పెద్ద ఏడ్చువిని తలెత్తినూచి ఉలిక్కిపడి తన యిల్లైనని యింట్లో కడుగు పెట్టే గోపీ “అత్త ఉరిపెట్టుకుంది” అని కల్ల బొల్లి ఏడ్చు ఏడుస్తున్న భార్యను చూచి “అమ్మా” అని అంటూ అరిచి “తల్లి” శవంపైన స్పృహతప్పి పడిపోయాడు.

ఆ శా సా ధం

రైలుబండి పోతోంది. జీవిత కావ్యంలో తెలుపు నలుపు పుటలలో దినాక్షరాల్ని తిరగవేస్తున్నాడు రఘు. ప్రకృతి అంతా ఊగి - తూగి - పోతోంది.

రఘు స్నేహితుడు మధు ఇందాక అడిగిన పశ్న అతని హృదయాన్ని కలతపెట్టింది. తను యివాళకూడా జూనాలజి రికార్డు పట్టుకురావటంలేదు. నిన్న తనకు క్లాసులో జరిగిన సంఘటన మరుద్దామన్నా మరపురావటంలేదు. క్లాసులో అందరి ఎదుట రికార్డులో డ్యూగ్రమ్స్ వెయ్యలేదని యూస్ సెంటువేసి తనను బైటకిపంపాడు లెక్చరర్. అతను ప్రొద్దున లేచి లేవకమునుపే మైలున్నరనడిచి రైలుబండిఎక్కి కాలేజీకి రావాలి! ఆ తొందరలో యివాళకూడా పుస్తకం మచ్చి పోయాడు.

అతని మనస్సు ఊహాతరంగాల్లో తేలిపోతోంది! అసలు నాకు చదువెందుకు? ఏదో కొంత విజ్ఞానంవచ్చింది గదా? అందరు చదివితే ఉద్యోగాలుకూడా లేననీ, నిరుద్యోగ సమస్య ఎక్కువవుతుందనికదా గవర్నమెంటువాని చెప్పారు! అయినా తను నిక్షేపంలాంటి 25 ఎకరాల భూమిని పండించు కొని ఎందుకు బాగుపడకూడదు?

ఇన్ని ఆలోచనలు ఒకదానికొకటి అతని మనసులో పోట్లాడుకొంటున్నాయి. హఠాత్తుగా రఘుకు ఒక ఆలోచన వచ్చింది. మాట్లాడితే 'కట్నంకోసమేరా పట్నానికపంపి

చదివిస్తున్నా' అనే తన తండ్రికెలా ఎదురుచెప్పటం? రఘు గుండెల్లో పడుగు పడ్డట్టయింది! అతను తన 22 ఏండ్ల జీవితంలో తనతండ్రికెప్పుడూ ఎదురుచెప్పి ఎరుగఁడు? మరియు చదువుననిచెప్పటంఎలా అనే ప్రశ్న అతన్ని ఊపివేస్తోంది. రఘు చాలాఅమాయకుడు. బి. యస్. సి. చదువుతున్నా యింట్లో ఎదురుమాట్లాడలేడు. యీకాలపువాడుకాడు.

మళ్ళీ రైలు గమ్యస్థానంచేరేవరకు అత నీ బాహ్య ప్రపంచంలో లేనట్టుంది. తన ప్రక్కనకూర్చున్న మధు వీపుమీద చరిచేనరకు నిద్రలోనుంచి మేల్కొన్నట్లు త్రుళ్ళి పడి లేచాడు. కాలేజీవైపు నడిచాడు!

2

“బాగా ఆలోచించే చెప్పున్నారా? యింకా బాగా ఆలోచించండి. ఇది ఒకనాటితో తెగిపోయేదికాదు; తేల్చి చెప్పేదికాదు. నూరేండ్లపంట, జీవితాంతంనరకు విడనీయని జంట” అని అమగుతున్న పెండ్లిసంబంధపు పెద్దరునిషి గోవిందయ్యగారితో రఘుతండ్రి పరంధామయ్య గారిలా అన్నాడు!

“నేను బాగానే ఆలోచించాను. మూరేమైనా ఆలోచించాల్సిందే ఆలోచించుకోండి. మా అబ్బాయి వాతెక వేలు కట్టుమంటే తప్పకుండా ఒప్పుకుంటాడు. ఇంకా పైన

విదువేల గూఢాయలు, రిష్టువాచి, సైకిలు మొదలైనవి పెద్దారాయ! ఇంకేం! మావాణ్ని తప్పక ఒప్పిస్తాను”

సరేనని గోవిందయ్యగారూ పరంధామయ్యగారూ తాంబూలాలు పుచ్చుకొన్నాడు. వినాహం గడువు యింకా రెండు నెలలు మాత్రమేవుంది. రోజులు గడచిపోతున్నాయి.

3

రఘు పరీక్షలు దగ్గరికొచ్చాయని రూము తీసుకొని పట్నంలో వుంటున్నాడు. అతను సెపరేటుగా ఒకడే రూం తీసుకున్నాడు. ఇప్పుడు ఆ రూమ్ లో ఒక్కడే అనటంచేత అతని కేమీ తోచటంలేదు. ఎసరితోనైనా కలసి తిరుగుదానన్నా అతనికి తెలిసినవాళ్ళునీధిలో ఎవరూలేరు. ఫ్రెండ్స్ రూమ్స్ కి యీ రూము చాలదూరం. అతని ఎన్నాళ్ళీ చలనంతేని జీవితమనిపించింది! ఆమేడపై ఒక్కటేరూం. ఎవరూ కనిపించరు. ఆమేడ స్త్రీ డరు నరసింహమూర్తిగారిది. వారింట్లో కూడా రఘుకు తెలిసినవారెవరూలేరు. ఒకనాడు రఘు మేడ మీద పడుకొని చదువుకుంటున్నాడు. అతని కండ్లను అతనే నమ్మలేకపోయాడు. ఒక పదునారేండ్లయువతి అప్పరసలాగా ఆమేడమీదకువచ్చి రేడియోవైరు నొకనుచేత సరిచేయిస్తోంది. రఘుకు ఆశ్చర్యమేసింది. ఎవరీమె? ఈ నెలరోజులలో తనకు ఒకరోజైనా కనపడలేదు. ఆవిశాలమైన ఫాలం, నల్లటి శిరోజములు, వెడల్పయిన ఆ నేత్రములు పిఛానుచీరె, క్రొత్తరకపు

జాకెట్టు, కాళ్ళకు ఎర్రస్లిప్పర్లు చూచే ఎనరినైనా వశపరచు కోగలవు. రఘు ఆస్వరూపాన్ని చూస్తుంటే ఏమిటో తెలియని భయసంభ్రమాలు అతనిలో ప్రవేశించాయి. 'కనెక్ష్‌న్ సరిగావుందా సరళాదేవిగారు' అన్నాడు నౌకరు. 'ఆ సరిగానే వుంది వెళ్దాంరా' అంటూ ఆమె మెడదిగిపోయింది.

ఆహా ఏమి ఆకర్షణ ఆ స్వరూపం! ఆ చిరునవ్వు ప్రకృతి అంతా ఆమెలోనే మూర్తీభవించ నట్లున్నది- అనుకొంటూ గుటకలు మింగాడు రఘు.

ఏంత అనూయమడై వా ఏంతటి అస్థిర బ్రహ్మచారి కైనా సుందరిని చూసేటప్పటికి ఏదో ఒకకొత్త అనుభూతి కలుగక తప్పదు. స్త్రీని చూడగానే ఎట్టివారు ఇంద్రియ దౌర్బల్యాలగుట అభిశయోక్తికాదు.

అతడు సరళను చూడగానే ఏదో మధురానుభూతి పొందినట్లు భావించాడు. అతని హృదయం సరళలాటి అబలా శిరోవణులను అన్వేషిస్తుంది. ఏని తలచినా ఏది చేసినా సరళ అతని హృదయంలో తాండవిస్తోంది. పరీక్ష లనెడి భయముతో చదివేవాడుకూడ, అబలాన్వేషణార్థమై చదువుట మానివేశాడు.

మరొకనాడు ఏమీతోచక బజారు వెళ్ళటానికి టాయిలెట్ అవుతున్నాడు రఘు. అప్పుడు నౌకరు సహాయము లేకుండానే వచ్చి కేడియోవైరు కనెక్ష్‌ను చేయటానికి ప్రయ

త్నించి అందక బాధపడుతున్న సరళను చూచాడు రఘు. అతని నోటివెంట అప్రయత్నముగా మాటలువచ్చాయి.

“నేను కనెక్టు చేస్తాను సరళాదేవిగారు. మీరు బాధ పడనక్కర్లేదు.” అంటూ ముందుకువచ్చాడు రఘు.

“ఆ.....మీ కెందుకులే శ్రమ” అన్నది. “సరళ ఫరవాలేదులెండి ఇందులో శ్రమయేముంది” అంటూ సరళ చేతిలో వైరుతీసుకున్నాడు రఘు వైరు కనెక్ట్స్ పూర్తికాగానే థాంక్స్ చెప్పింది సరళ.

ఆ ఫరవాలేదులెండి అన్నాడు రఘు.

సరళ మేడదిగిపోయింది. అప్పుడే రఘు సరళ హృదయంలో హత్తుకుపోయాడు. పసిమి పచ్చరంగు, ఘమారైన పొడవు. పక్కపాపటి, విశాలమైన ఛాతీ, మెలికలు తిరిగిన జుత్తు, గళ్ళపై జచూ, సింఫల్ శ్లాకూతో చూసే ఎవరినైనా ముగ్ధులునిచేసే రఘు ఆకారం సరళలాంటి అబలహృదయంలో హత్తుకుపోయిందంటే ఆశ్చర్యమేముంటుంది!

క్రమక్రమేణ రఘుకు అక్కడ చుట్టుపట్లవారితో పరిచయమయింది. అతని స్నేహితుల్లో సరళ తమ్ముడు హరి ముఖ్యుడు. ఏవిషయానికైనా హరి, రఘు, సంప్రదించుకుంటారు. ఒకరిష్టములేకుండ మరొకరు ఏపనిచేయరు. ఒక కంచంలో తిని ఒక మంచంలో పండుకొంటునట్లుంటున్నారు. క్రమక్రమేణ వారి స్నేహం సృద్ధిపొందుతూంది. రఘు అప్పు

డప్పుడు వాళ్ళ యింటికికూడా వెళ్తున్నాడు. హరి ఎప్పుడు రఘు రూములోనే వుంటాడు. ఇద్దరుకలసి పార్కుకు వెళ్ళటం అలవాటు.

ఒకనాటి సాయంత్రం హరి రాలేదు రఘు వాళ్ళింటి కెళ్ళాడు. వాళ్ళమ్మ వెనుకగదిలో నంటచేస్తోంది కాబోలు. నరసింహమూ ర్తిచౌదరిగాను కోర్టుకు వెళ్ళారు. ముందుగదిలో సరళ సోఫాలో పడుకొని చదువుకుంటున్నది.

“హరి ఎక్కడకు వెళ్ళాడండి” అన్నాడు రఘు. “హరి తెన్నసుకెళ్ళాడండి” అంది సరళ మధుర స్వరంతో. వెంటనే వెనక్కుతిరిగాడు. ఏదో జ్ఞాపకంవచ్చినట్లుండి “ఎప్పుడు వస్తాడండి” అన్నాడు మరల.

“ఏమోనండి తెలియదు, బహుశా ఏడింటికిరావచ్చు. కనార్పొండి నుంచున్నారేం” అంటూ సోఫాచూపించింది సరళ.

ఇషము లేకపోయినప్పటికీ కూర్చున్నాడు రఘు. ఏమీ తోచక “ఏమిటి చదువుతున్నారు” అన్నాడు మెల్లగా.

“ఆ.....ఏమిలేదు ఏదో వీక్లి” అంటూ బల్లపై వెట్టింది సరళ.

“రోజు సరదాగా పార్కుకు వెళ్ళేవాళ్ళం హరి నేను. ఇవాళ హరి లేకపోతే అదోలావుంది” అన్నాడు.

“నుముకూడా వెళ్ళేవాళ్ళం కాని, ఇవాళ ఏమీ కాదుండలేదు. అందువల్ల ఇంట్లోనే కూర్చున్నాను” అంది చిరు నవ్వుతో సరళ.

“ఇంట్లో కూర్చుంటే ఏమి తోచదు. అటువెళ్లాం రండి” అన్నాడు రఘు కొంచెం భయంగా.

“బాగాలేకపోయినప్పటికీ ఏదోమీరు రమ్మంటున్నాను కాబట్టి వెళ్లాం పదండి” అంటూ సరళ టాయిలెట్ అయి వచ్చింది.

ఇద్దరూ కలసి దూరాన వున్న పార్కుకు వెళ్ళారు. అది సాయంత్రం. అప్పుడే సూర్యుడ స్తమించబోతున్నాడు. పడమటి కొండలు సూర్యునికి తమ పూర్తి ఆహ్వానాన్ని తెలుపుతూ ఎరుపురంగుచేత అలంకరించుకొన్నాయి. చల్లటిగాలికి పార్కు లోని చెట్లన్నీ నాట్యం చేస్తున్నాయి. పక్షిజాలములు తమ బిడ్డలతో సహా గూళ్ళు చేసుకుంటున్నాయి. దూరాన బీచినుంచి వచ్చే చల్లని గాలిదేవుడు, ప్రేయసీ ప్రేమికులను గాఢంగా కౌగిలిస్తున్నాడు. ఆఫీసుల్లో పనిచేసి ఉక్కిరిబిక్కిరైన ప్రజలంతా చల్లటిగాలిని తనివితీరాగ్రోలుచు వార్కులో మూర్చిని వున్నారు. ఆకాశవాణి ఎడతెగకుండా అందరికీ కబుర్లు చెప్తోంది. ఒక ప్రక్క, పిల్లలందరుగూడి జారుడుబల్లపైన జారుతున్నారు. ఎట్టివారినినా ముగ్గులుచేసే వాతావరణమది.

రఘు సరళలు పార్కులో మారుమూలవున్న ఒక బల్లపై కూర్చున్నారు.

“స్టడీస్ బాగా సాగుతున్నవా” అని ప్రశ్నించింది సరళ. “ఏదో పరవా లేదులెండి ఒకమాదిరిగా చదువుతున్నాం. ఫస్ట్ క్లాసుకు ప్రయత్నం చేస్తున్నాం” అన్నాడు రఘు.

“మాకు విశ్రాంతి వుండదు. ఇవ్వాలే కొంచెం తీరిక. కొత్త పక్కర్లు ఏమన్నా వున్నాయా?” అంది సరళ.

“ఓ వున్నాయి. నీట్లు రిజర్వ్ చేయించనా” అన్నాడు రఘు. “ఓ మరీని” అంది సరళ.

ఆ ఇద్దరినీ నదలలేక నదులుతున్నట్లు సూర్యుడై మించాడు. కొంచెం కొంచెం అధికారం ఆనరించుతోంది.

రఘు సరళలిద్దరు రిటై ఎక్కారు. రిటైలో ఇద్దరు ఒకరి ప్రక్క ఒకరు కూర్చున్నారు. సరళ ప్రక్కకు జరుగుతోంది. రఘు ఇంకా ఆనుకుంటున్నాడు. ఇద్దరు రిటైదిగి రూమ్స్ కి చకచకా నడచిపోయారు.

అది రాత్రి ఎనిమిదిగంటల సమయం. అష్టావస్యదినము. చీకటిలో కాన్ని ఆవరించింది. మనిషికి మనిషి కనిపించటం లేదు అప్పుడు రఘు, సరళలు రిటై ఎక్కారు. సరికొత్త సినిమా ఆజే హాలుకు చేరుకున్నారు. హాలులో ఇద్దరూ సోఫాల్లో కూర్చున్నారు రఘు ముందుగా కథ అంతా చెప్పాడు. దాడు తెప్పించాడు; ఇద్దరు త్రాగారు. ఆట ప్రారంభమైంది. కథరసవత్తర పుగుతుంది. రఘు సరళ ప్రక్కకు జరిగాడు. ఆమె కాస్త సంకోచంగా అనతలకి జరిగింది. కొద్దిసేపటిలో అతని చెయ్యి ఆమె భుజాలపై నాట్యం చేస్తుంది సరళకు ఏమీ తెలియనట్లు తేరనైపు అమాయకంగా చూస్తుంది. మరి కొద్దిసేపటిలో అతనిచేతులు ఆమెను కౌశి

లించాయి. ప్రేయసీ ప్రేమికులు ఒకరినొకరు అకల్మషంగా హత్తుకుపోయారు. అలా ఎన్నిగంటలు గడిచాయో వారికే తెలియదు. నిద్రితులను శొలికోడి లేపినట్లు యింటర్ వెల్ గణగణమంటూ వారిని బాహ్యప్రపంచంలోకి మేల్కొలిపింది.

తరువాత ఆట మళ్ళా ప్రారంభమైంది. ఆ అవసాయిక లేతహృదయాలు ఎందుకో కలవరపడుతున్నాయి. సరళ తత్తరపడుతూ అటు ఇటు చూస్తోంది. “అలా కంగారుపడతావు దేనికి సరళా” ప్రశ్నించాడు ఘోర

“ఆ, ఏమిలేదు నేనొకటి అడుగుతాను కోప్పడరుకదా” తత్తరపడుతూ అంది సరళ.

“కోపమెందుకు? ఇంకమనలో కోపతాపాలు అక్కర్లేదు. ఏమిటో తక్షణం కోరుకోవచ్చు..”

“ఆ...ఏమిలేదు మీరు నన్ను వినాహం చేసుకుంటారా?” అమాయకంగా ప్రశ్నించింది సరళ.

“ఓ! తప్పక. సరళా నీవడగనక్కరలేదు. మన్నిస్తారం క్రొత్త జీవితం ప్రారంభించుకొందాం..”

ఆ ప్రేయసీ ప్రేమికులు ఏదోదీర్ఘాలోచనలో పడ్డారు. అంతే...మళ్ళా సినిమా చినరిగంట మోగేవరకు బాహ్య ప్రపంచంలోలేరు. తదనంతరం రిక్ష్వాకిక్కి ఇల్లుచేరారు.

సరళకు మనస్సు మనస్సులోలేదు. నిద్రపట్టలేదు. ఆమె మనసుఎగడుకో కలవరపడుతోంది. తను అవివాహిత. రఘు తన తన సంబంధం తెలిస్తే లోకం ఏమనుకుంటుంది? తరతరాల మంచి వస్తున్న పరువుమర్యాదలు ఏమవుతాయి? రఘు తన.

క్షేమైనా మత్తునుంచుచల్లాడా ఏమిటి? తనకు అంతు తెలియని ప్రేమ ఈ కానువాంఛ అధఃపతనముచేయుచుగదా. తను యీలోకములో పతితగా వ్యసహరింపబడదు గదా? ఇవే ఆలోచనలు సరళ మనస్సులో పరిగెత్తుతున్నాయి. మరొకప్రక్క మాననజన్మ ఎత్తిన ప్రతిపాణి ఇంతకంటే కోరుకునే దేముంది. సౌభాగ్యంకంటే ఇంక సుఖమెయ్యది. మానవుడు కళకొరకే సృష్టింపబడ్డాడు. కళననుభవించడమే అతని విధి. లోకమునకు తనకు సంబంధం ఏమిటి? తనకు తగిన నరుడుదొరికాడు, అంతే తనుకోరేది. ఏమో, మగ చారి మాటలు నమ్మకూడదు. ఎలా రఘుని నమ్మటం? ఈ నూహలతో ఆమె ఎప్పుడు తెల్లవాగుతుందా అని వీక్షిస్తోంది.

రూములో బెడ్ పై పరుండిన రఘుకు నిద్రపట్టలేదు. ఏమిటి తనుచేసింది. తన్ను సరళ నిజంగా పెండ్లాడుతుందా? ఏమో, ఆడవారిమాటలు అపనమ్మకాలు. ఒకవేళ పెండ్లాడితే 'కట్నం కొసమేరా నీ పట్నంచదువనే' నాన్న ఒప్పుకుంటాడా? పుట్టిన తరువాత తను నాన్నకు ఎదురాడి ఎరుగడు. యిప్పుడు పులిలాటి నాన్నకు ఎదురుచెప్పటం ఎలా? అని పరిపరివిధాల ఆ చిస్తూ నిద్రాదేనతకు నశుడయ్యాడు రఘు.

4

క్రమక్రమేణ రఘువేరు నరసింహమూర్తిగారికిగూడా తెలిసింది. ఇల్లందరిచేత మెప్పించాడు రఘు. అతను బుద్ధి మంతుడని తెలుసుకున్నాక, హరి స్నేహితుడనటంవలన

నరసింహమూర్తిగారు ఇంటిఅద్దె తీసుకోవడంలేదు. హరి
పట్టుదల వలన రఘు హోటలు భోజనము వదలి నరసింహ
మూర్తిగారింట్లోనే తింటున్నాడు. మొదట స్నేహంగా వున్న
వారి సంబంధం చాలా దగ్గరగా పరిణమించింది. రఘు అన్నం
తినందే హరి తినడు. అతనికి కష్టమొస్తే యితనికి వచ్చినట్లు
భావిస్తాడు.

రోజులు దొర్లుతున్నాయి. పరీక్షలు సమీపిస్తున్నాయి.
సరళ తన భావిజీవితాన్ని గూర్చి, తీయని కలలుకంటోంది.
“ఏమమ్మా చూట్లాడవేం. ఈడొచ్చిన పిల్లవు. ఇంట్లోవుంటే
లోకం ఏమనుకొంటుంది, అపోహలతో ఆడిపోసుకోమా. చెప్ప
తల్లీ నీ ఇష్టంనచ్చినవాళ్ళకిచేస్తాను. నీవేమీ భయపడనద్దు.”
అంటూ బ్రతిమాలుతున్న తన తండ్రి నరసింహమూర్తిని
చూసి సరళ ఇలా అంది. “అప్పుడే ఏం తొందర. నాన్నగారూ!
నా పరీక్షలైనా కాలేదాయె! పరీక్షలైన తరువాత చెప్తాను”

“అది కాదమ్మా, యిప్పుడేచెప్తే నేను ప్రయత్నాలు
చేసుకుంటాను ” “నేనింకా ఎవరినీ నిర్ణయించుకోలేదు.
తరువాత చెప్తాను” అంటూ తప్పుకుంది సరళ.

నరసింహమూర్తిగారు పదియిందిలో తిరగనేర్చిన పెద్ద
మనిషి. కూతురు ఎదుగుతున్నకొలదీ ఆయనకు భారమెక్కు
వవుతుందని తలచాడు. వెంటనే పెళ్ళిచేయాలనే కోరిక
ఆయన బాగా నిర్ణయం చేసుకున్నాడు. అట్లయితే కానీ
బరువు తగ్గదనుకున్నాడు.

ఉదయం 9 గంటలు కావస్తోంది. చలిగాలిలో నడికి పోతున్న మనుషులకు సూర్యభగవానుడు తన వెచ్చటి కిరణాల్ని ఇచ్చి కొంత సంతోషాన్ని చేకూర్చాడు. ఎరిపనులకు వారు తహతహలాడుతున్నారు ప్రజలు.

“రఘూ! రఘూ! 9 గంటలు కావస్తోందిలే” అంటూ రూముకి నచ్చాడు హరి. రఘు బాగా ప్రోద్బలపోయి పడుకోవటం వలన మెలకువరాక అట్టేపడుకొన్నాడు. హరి పీపుమీద చరిచేంతవరకు రఘుకు మెలకువరాలేదు. విశ్వప్రయత్నంమీద రఘును నిద్రనుండి లేపగలిగాడు హరి.

లేచి వెంటనే ముఖం కడుక్కొనినచ్చాడు రఘు. సరళ కాఫీ త్రెచ్చింది. ఇద్దరూ కాఫీ త్రాగుతున్నారు.

“మీకు కనకు వచ్చిందండీ” బయటనుంచి పోస్టుమాన్ గొంతు వినిపించింది. హరి లేచిపోయి ముందుగా కనరండు కొన్నాడు.

లోకలకు రాగానే తమ్ముడు చేతిలోంచి కనరు లాక్కుంది సరళ. కవరుచించి చదువుట ప్రారంభించింది.

సాలూరు,

15-1-56.

ప్రియమైన రఘుని నీవించి మీనాన్ననూయు విషయము. నీవు డేమమని తలుస్తాను. నేనిచట డేమముగానే యున్నాను. నీకు పెండ్లి సంబంధం వచ్చింది. ఇరవై ఏడు వేలు

కట్నం. పైన అయిదువేలు, పైకిలు మొదలగునవి పెద్దారట.
కట్నంవిషయం భయపడవద్దు. పిల్ల గోడందయ్యగారమ్మాయి.
కాబట్టి నీవు అర్జంటుగా తిరిగిరావలెను.

ఇట్లు మీ తండ్రి,
పరంధామయ్య.

ఉత్తరం చదవటం ముగించకమునుపే సరళగొంతు భయ
కంపితమైంది. ముత్యాలనలె కళ్ళనుండి దుఃఖబాష్పాలు
రాల్తున్నాయ్. తమ్ముడు హరి చూస్తాడేమోనని పైట
కొంగుతో కళ్ళను ఒత్తుకుంది.

రఘు మనస్సు యిక్కడలేదు. కాఫీ త్రాగుతున్నాడే
గానీ ఎక్కడో ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు.

“ఓహో పెళ్ళికాబోలు. నే కూడారావచ్చా రఘూ”
అంటూ అమాయకంగా నవ్వుతున్నాడు హరి.

కొద్దిసేపటికి రఘు, హరి కాఫీముగించారు. హరి ఏదో
వనుందని క్రిందకు వెళ్ళాడు.

సరళ దిక్కులుచూస్తూఅంది బెరుకుగా అమాయకంగా
“నాతో అన్నమాట జ్ఞాపకముందా?”

“మనిషికి రెండు మాటలుండవు సరళా” నిశ్చలంగా
సమాధాన మిచ్చాడు రఘు.

*

*

*

ఉ ప స ం హా రం

జటిల సమస్యలను సులభంగా విడదీయగల్గిన వివేకం గల రఘు తండ్రిని ఎదిర్చి మాటకోసం, అనురాగ అనుకూల, దాంపత్యంకోసం సరళను వివాహమాడాడు— ఏకైకపుత్రుడు, గారాబుపట్టి కన్పించకుండా పోయేటప్పటికి రఘు తన సస్తులతో మంచమెక్కింది. కొడుక్కి లక్షల కట్నం తెద్దామనుకున్న పరంధామయ్య 'ఆశాసాధం' కూలిపోయింది.

పరంధామయ్యను అందరూ తలాఒకమాట అనటం మొదలుపెట్టారు అసలు నీ అత్యాశే యింత తెచ్చిందని, అసలు నీవే రఘుని పాడుచేశాననీ మెత్త మెత్తగా చివాల్లు పెట్టారు.

మొదట ఒప్పుకోకపోయినా, భార్య ఒత్తిడిచేత పరంధామయ్య రఘుని వెదకాటానికి పట్నం బయలుదేరాడు.

తిరిగితిరిగి అప్పర్సలాంటి కోడలు సరళనుచూచి, కొడుకుచేసిన మించిపనికి మురిసిపోయాడు. తనకోడలే లక్షల కట్నమని సంతృప్తిపడ్డాడు. తన ధనలోభానికి తనే నొచ్చుకున్నాడు.

రఘు, హాసీ, సరళలు బాగానదివి పరీక్షకెళ్ళారు. పట్టుక్లానులో పేసైయ్యారు.

వాడి న పు వ్వు

[గుంటూరు హిందూ కళాశాల పద్యాధి
రచయితల సంఘం నారు నిర్వహించిన పోటీ
లలో ప్రథమ బహుమతి పొందిన కథానిక.]

రోహిణి ఎండలు—వధ్యాహ్నం 12—దూరాన
ఎండనూపులు పగటికలలుగా కన్పిస్తున్నయ్.

అకాలమైన సమయంలో, అంతు తెలియని బాటలో
గమ్యస్థానం దొరకని బాటసారిలా, అంతంలేని బాటలో
అనంత యాత్ర చేస్తోంది సుధాదేవి.

ఏమేమో, తలపుల వలపులతో ఇంతనరకు భారమైన
జీవితాన్ని 'గతుకుల బాటలో అక్షుకుల బండిలా' యీడ్చింది
తను. తన జీవితమొక మహాసాగరమని - అందులో తను
చుక్కానిలేని నావనని ఇప్పుడే గుర్తించగల్గింది. జీవితమంటే
విరక్తిగల్గింది తనకు. అవును ఎందుకు కలుగదు. తన 'ఆశా
సౌధం' ఒక్కమారు కూలిపోయింది. తను కన్న కలలన్నీ
గాలి అలలైనై. తన మనస్సులో కట్టిన పిచ్చికగూళ్ళు చెల్లా
చెదరై నై. ఇంతనరకు తన మనస్సులో ముందుకువస్తుందనే
ఒక్క - ఆశాకిరణం దాగుడుమూతలాడతూ తనని బలనం
తంగా జీవింపజేసింది. తను వచ్చినదని అయిపోయింది. ఇక
ఎవరికొరకు, ఎందుకు, ఏ ఆశయానికి తను జీవించాలి? తనలా
అందరు ప్రపంచంలో, ప్రతి ప్రాణి ఏదో ఒక ఆశయానికి
వ్రాకులాడి, విఫలులై, కుమిలి, కుమిలి, కృశించి కృంగి
పోతారనేముంది ?

తన జీవితకావ్యంలో, తెలుపు నలుపు పుటలలో దీనా
క్షరాలని తిరగవేస్తూ, చూచినపుటనే మళ్ళీ చూస్తూ,
ఏమేమో వ్రాహలతో మనోసముద్రాన్ని మధిస్తూ నడనలేక
నడనలేక భారంగా, బడలికగా, ముందుకు నడుస్తోంది సుధా
దేవి తన గాటలో.

అందరిలా, ఆమెకీ కాళ్ళు మాడటంలేదు. కళ్ళు
చెదరటంలేదు. ధూళి పడుతుందనే వ్రాహలేదు. జ్వర
మొస్తుందనే భయమేలేదు. ఆమెలా జీవితంలో కష్టనష్టా
లను, కాచి వడపోసిన అనుభవశాలులు ప్రపంచంలో చాలా
కొద్దినుంది. కష్టాల అలలను ఢీకొంటూ, సుదీర్ఘమైన, సువి
శాలమైన జీవితసముద్రాన్ని తరచి, ఒడ్డు చేరాలనే ఆశయం,
ఆకాంక్ష, అభిప్రాయం, ఆమెకు పుట్టుకతో భగవంతుడిచ్చిన
నిరం. అందుకనే ఆమె ఇన్నాళ్ళు జీనచ్ఛనంలా కాల
చక్రపు టిరుసులలో పడి నలిగిపోయింది. ఇకముందు యీ
ప్రపంచంలో తను వుండననసరంలేదు - తను నచ్చినపని అయి
పోయింది. ఒక ఆలోచనా మేఘం, మరొక ఆలోచనా
మేఘంతో, ఢీకొంటూ, బ్రద్దలైపోతూ, హృదయాంబరపు,
నిర్మల సరోవరాన్ని కల్లోలపరుస్తుంటే, చికాకు చేస్తుంటే,
నుదరును చేత్తో ఒత్తుకుంటూ, హత్తుకుంటూ తన యాత్రా
ప్రయాణంలో లీనమైంది సుధాదేవి.

రోడ్డుమీద ఎవరూ లేరు! ఎటుపోవాలో తెలియక,
పట్టణానికి వెలుపలకుపోయే గాట తనదిగా ఎన్నుకుంది సుధా
దేవి. నడుస్తోంది! నడుస్తోంది! నడుస్తోంది! ఎంత నడచినా

బాట అంతంకావటంలేదు. బ్రతుకు అంతమైతేగదా బ్రతుకు బాట అంతం కావటానికి !

ఉన్నట్లుండి సుధాదేవి కళ్ళు అప్రయత్నంగా, విశాలంగా తెరుచుకొని, ఏదో కనులపండువైన దృశ్యాన్ని అనలోకించ ప్రయత్నించిస్తే. ఇప్పుడు సుధాదేవి ముఖం - ప్రభాకరుని కరంసోకి విప్పారిన పద్మిని. మళ్ళీ ఒక్కసారి ? కళ్ళవిప్పి చూసింది. ఆ ఎనరో...ఏదో...ఇదివరకు చూసినట్లుంది. దినాల, పోకచే, కాలచక్రం, ముందడుగుచే, సుధాదేవి హృదయపు మడతలలో మరుగునపడిన గత జీవిత స్మృతి పైకినచ్చింది. తన గడచిన జీవిత లో, ఆ మొఖం, ఆ పాత్ర...ఏదో కొంత పాత్ర నిర్వహించినట్లుంది. తన జీవితనాటకంలో ప్రధాన పాత్రలావు-ది. తనకు ముందు సందు మలుపులోకి పోతున్నట్లుంది ఆ...ఆకారం...

సుధ ఊణంసేపు తటపటాయించింది. మరొక్క ఊణంలో భారమైన పాదాలతో పరుగునీసింది ఆ ఆకారం వైపు. ఏమిటి లాభం! తను సందుమలుపు తిరిగేలోపల ఆ...నరాకారం పురుషాకారం...ఇంటిలోకి అడుగుపెట్టింది సుధ ఆత్రంతో ఆవేశంతో అనుసరించబోయింది. విచిత్రం ! ఊణంలో, ఆ ఆకారం సుధవైపు హేయంగా, కఠోరంగా చూపు సారించి, పిచ్చిది...అని నవ్వుకొంటూ, విచిత్రంగా చూస్తూ, ఛెడిమని తలుపు మూసివేసి, గడివేసింది.

సుధ హృదయం మరిగిపోయింది. అంత ఎండలో తిరిగినా లేని వేడి శరీరాన్ని ఆవరించింది! జ్వరమొచ్చింది !!

అభాగిని పాపం! సందు తప్పించి మళ్ళీ రాచబాటలో పడింది. జీవితంలో ఏదో అడ్డదోవలు సమయానుకూలంగా వచ్చినంత మాత్రాన అవి జీవితయాత్రని అంతంచేయలేవు! నరరూప న క్తంచుడు ఇందాకటి తలుపుకు మాత్రమే గడి వేయగలడు గాని, గుండెకు గడివేయలేడు. రాచబాటే ఏనాటికైనా, మానవు డనుసరించదగింది. ఇది సుధ అనుభవంలో తెలుసుకున్న - మరధర్మం! నగ్నపత్యం!

సుధ నడుస్తూనే వుంది. ఆమె హృదయం ఏమేమో అన్వేషిస్తోంది. ఆమె జరిగిన తన జీవితప్రయాణం జ్ఞప్తికి తెచ్చుకోటానికి ప్రయత్నిస్తోంది. ఆమె హృదయరంగంలో, గత జీవిత స్మృతులు ఆలోచనల రూపంలోగాక, చిత్రాల రూపంగా ప్రదర్శించబడుతున్నాయి. ఆ చలనచిత్రం ఓఆగాధ మైన, సువిశాలమైన, అంతులేని, అంతంతేలని జీవితయాత్రకి సంబంధించింది. అది యిప్పటికి సంతోషాంతంకాదు. తన గడచిన జీవితయాత్రలో, ఒడుదుడుకులు, రే...పనలులు, తెల్పునల్పులు, సంఘటనలు, సన్నివేశములు, పవిత్రమైన, విలువైన, ముహూర్తాలు అన్నీ యీనాడు అంతులేని బాటలో అగవ్యమైన యాత్ర చేస్తున్న సుధాదేవి కళ్ళ ముందు గిరాగిరా తిరిగిపోతున్నాయి.

సుధాదేవి నడుస్తున్నా దారి తరగటంలేదు. గొప్ప వారి జీవితంలో లా తన జీవితంలో డైరీ వ్రాయవలసిన అవసరం రాలేదు. తనకు అసలు ఏమైనా పనిమంది వినదగిన సంఘటనలుంటేగా ఆపని చేయటానికి? ఆమె, దేశనాయకులు

లానూ, సంఘసంస్కర్తల్లాగా, శిల్పిగా దేశాని కేసేన చేయ లేకపోయినా తన జీవితఅనుభవం మాత్రం చెప్పగలడు. అదే 100కి 10 మంది జీవితపు అసలు నిర్వచనం బోధించి వారిని చక్కదిద్దగలడు. అయితే తను అందరిలా తన జీవిత అనుభవాన్ని గూర్చి ఉపన్యాసం ఇవ్వటంలేదు. బలవంతంగా తన మనోరంగంలో పదర్శింపబడుతున్న జీవితచిత్రాన్ని చూచి సంతోష సంతాపాల్లో మునిగి తేల్తోంది.

తనను అధఃపాతానిలాకి తోసి ఆ చీకటికూషంలో అణిచి పెట్టి, జీవితాన్ని సర్వనాశనం చేసిందొక సన్నివేశం... ఆ ఒక్క సన్నివేశం ఆమె మగుద్దామన్నా మరుపు రావటం లేదు. తన మనోరంగంలో చలనచిత్ర ప్రదర్శనజరుగుతోంది. అది ఇప్పుడు కన్నులకు కట్టినట్లుంది.

*

*

*

తను భిక్షాధికారి కుమార్తె. అందాల అప్పరస అని అందరూ అనేవారు. ఆ...ఎందుకు కొరగాని రూపమే తన్నిలా చేసివేసింది; తన సర్వనాశనానికి కారణమైంది. తను తన మూర్తిలోని సౌందర్య స్ఫూర్తిని ఇప్పుడు తిట్టు కుంటుంది. ఏమిటి లాభం!

తను కాలేజీలో చదివే రోజుల్లో, సీతానారాయణ చిలుకలా, తన అందానికి, అనల్పమైన శృంగారు నలువలా ధరించి అందరిలో ఓచేయి పైగా, సరదాగా వుండేది. తన ఫస్టు మార్కులికి గవర్నమెంటువారు ఫుల్స్కాలరుషిప్ ఇచ్చే

వారు. లేకపోతే దస్తావేజులు అమ్ముకు బ్రతికే తనతండ్రి, రోగిష్టి తల్లి, పూట గడవటం కష్టంగావున్న ఇంట్లో తను బి. ఎ. ఎలా అనడం.

కాలేజీలో ప్రతి క్లబ్బులోను, ప్రతి పోటీలోను తను పాత్ర తీసికొనేది. విద్యార్థి రచయితల సంఘం ప్రెసిడెంట్ తనే, డ్రామా అసోసియేషన్ లో తనే ప్రధమ బహుమతి పొందింది రచన చేయటంలో నీకు నీవే సాటి అనేవారు తన ప్రొఫెసర్లంతా.

మకరంద సూధుర్వంశం ఆశ్రయి శుష్క చుట్టూ తిరిగే చుమ్మెదలులా కాలేజీలో ప్రతి యువకుడు తనచుట్టూ తిరిగేవారు...తనతో ఒసారి మాట్లాడితే చాలనుకునేవారు. తను వూ, అంటే ఓ చిన్న పనినైనా వందలాది చేయటానికి ప్రయత్నించేవారు. తన ఇష్టంలో మనస్సులో తగిన స్థానం సంపాదించాలని ప్రతి ఒక్కరూ ప్రయత్నం చేసేవారు.

తను మొదట నాటకంలో హీరోయిన్ పాత్ర ధరించి నప్పుడు మధు హీరో పాత్ర దాల్చాడు. మధు మధ్యరకం కుటింబీకుడైనా లేనిదర్జాలకు పోయేవాడుకాదు. తనలా కాలేజీలో స్టూ, సెకండు మార్కులు వస్తువుండేవి. రచయితల సంఘం సెక్రటరీ అతనే. డ్రామాలో తనతోపాటు ప్రైజు కూడా పొందాడు.

ఏమైతే నేం! అతను తనని ఆకర్షించాడు. ఏమ ఇద్దరి మనస్తత్వాలు ఒకటి గానటమే దానికి ముఖ్యకారణం. ఎప్పుడైనా తను డిబేటులో పాల్గొంటే, అందరూ ఎదురు వాదిస్తూ

వుంటే మధు తన ప్రక్క పాయింట్స్ చెప్పేవాడు. లక్షాధి
 కార్లు తనకు దాసోహం చేస్తామన్నా వినకుండా తన తల్లి
 దండ్రులకు చెప్పి, స్వయంగా ఒప్పించి తనే మధుని వివాహ
 మాడింది. అది తన జీవితంలో ఒక ముఖ్యమైన సంఘటన.
 పవిత్రమైందికూడా. కాలచక్రం దొర్లిపోయింది. సంవత్స
 రాలు గడిచిపోయాయి. అప్పటికి తనకు ఇరవై యేళ్ళు
 దాటాయి తన ముదురలి తల్లి తండ్రులు యీ లోకాన్ని
 విడిచిపోయారు. తను ఏకైక పుత్రిక గావటంతో ఇక తనకు
 నా అన్నవారెవరూ లేరు.

మధు వాళ్ళమ్మ గంపగమ్యాలి. తండ్రిలేడు. తను
 క్రొత్తలో కాపురాని కెళ్ళినపుడెలావున్నా తరువాత చూపిరి
 పీల్చుకోటానికి తీరికలేకుండా అర్థమానం చేస్తుండేది. అప్ప
 టికి ఇంట్లో పాచిపని దగ్గిన్నుంచి, అంట్లుతోమి, వంటచేసి,
 బట్టలుతికి, అత్తగారికి స్నానానికి నీళ్ళుతోడి భోజనం వడ్డించే
 వరకు తనే. పనిమనిషైనా లేడు. ఏనూత్రం పిల్చినవెంటనే
 రాకపోయినా, అత్తగారి శాపనార్థాలు తప్పవు! ఇంకా అప్ప
 టికి వెరిపించి కొడుకుతో చెపుతుంది.

క్రొత్తలో మధు ఎటూ మాట్లాడక పోయినా,
 తరువాత అపుడపుడు తననే మందలీస్తుండేవాడు. చేసికూడ
 మెప్పులేని గతిపట్టింది తనకు. రానురాను అత్తగారి సాధింపు
 ఎక్కువైంది. ఎలావున్నా తనూ ఒక మానవమాత్రురాలేగా!

అపుడపుడు అ తగారి నూట కాదనక తప్పేదికాదు. వెరిపించి ఆమె కొడుకుతో చెప్పటం. మధు మందలించటమే గాక, తనని కొట్టడంకూడ జరిగాయి. ఈ నరరూప రాక్షసులు తోటి మానవజీవి బాధను గుర్తించలేరు. అమ్మతోపాటు చదువు కున్న కొడుకూ తయారయేటప్పటికి ఇక తను సహించలేక పోయింది. ఎలాగోలాగు బాధపడ్డా, తినీతినక జీవితం గడపటం ప్రారంభించింది. అంతకన్నా చేయగలిగిందేముంది. తన జీవితం బాధామయ గాధగా దిగజారిపోయింది.

* * *

ఆరోజు తల్పుకుంటే తన వల్పు యిపుడు కంపించి పోయింది.

ఆ రోజు మధు నిష్ఠులుగనుకూ, ప్రళయ మార్తాండునిలా ఇంటికి వచ్చాడు. తను మధును ఆ ఆకారంలో ఇంతకు ముందెప్పుడూ చూసివుండదు. తనతో మాట్లాడలేకు, తనే 'స్నానానికి నీళ్ళు పెట్టనా' అని అడిగింది.

కర్కశ కఠోర స్వరంతో 'అదంతా తరువాత ముందు బయటికి నడువు.' తనకేమీ తెలియదు. శ్చర్యపోయింది. నవ్వుకూడా నచ్చింది. మధు మాటలుచూసి, ఆపుకోలేక పకపకా నవ్వేసింది.

ఏనాడో నవ్విన నవ్వును ఈనాడు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటూ, కలలో నవ్విన సుధాదేవి నవ్వు ప్రకృతిని ప్రతిధ్వనింపజేసి గాలి అలలలో లీనమైంది.

ఆశ్చర్యం! తను నవ్వేలోపలే మధుచేయి తన చెక్కిళ్ళ మీద ప్రళయతాండవం చేసింది. ఇక తను సహించలేక పోయింది. 'ఏమిటి యీ దౌర్జన్యం? ఏమీ తెలియని నామీద?' అని రోషంగా ప్రశ్నించింది. కోపం, రోషం, ద్వేషం, దుఃఖం ముప్పిరిగొని నచ్చాయి. వళ్ళు కంఠరమై తింది.

'ఏమిటీ అన్యాయం!' రోషంతో మళ్ళీ పేలిపోయింది తను.

"అన్యాయం! అన్యాయంకదూ! సుధానీకపటస్వరూపం ఇంకెన్నాళ్ళు దాస్తావు. పో...పో ముందు. నా దగ్గర కన్పించకు." తనకేమీ అర్థంకాలేదు. ఉక్రోషం పెల్లుబికింది.

"ఎక్కడికి పోయ్యేది? నేనేం చేశాను? దొంగనకు కున్నారా?"

ఏం చేయలేదు!! దొంగల్లో తెలివైన దొంగవు." మధు అనేనూటలకు తలతిరిగిపోయింది. వచ్చే దుఃఖం అపుకోలేకపోయింది.

"ఏం? ఏం చేశాను. నీ యింట్లో దొంగిలించానా? లేక ఎవరినైనా ఖానీ చేశానా?"

"అందరూ చంపవేస్తుంటే నీవు బ్రతికుంచే ఖానీ చేశావు నన్ను...పో...నిన్ను అంటూడాడదు. సంఘంలో తలెత్తికుండా చేశావు నీవు అస్పృశ్యనివి."

తన కళ్ళు తిరిగినై. "ఏమిటీ మీరనేది? మీకు మతుందా...?" అనే లోపల్నే తన చంప రెండోసారి కెళ్ళుక పేలిపోయింది. బయటికి నెట్టి తలుపు వెళ్ళాడు.

అంతే! తను హరిజన శాశికట? తన తల్లి దండ్రులు చిన్నప్పటి నుండి పెద్దే తనను పెంపుడు బ్రాహ్మణ కుటుంబం పెంచిందట. యీ రహస్యం ఇన్నాళ్ళబట్టి, తన సొంత తల్లిదండ్రులు బ్రతకటానికి దేశసంచార మెళ్ళటంతో తెలియ లేదట. ఇప్పుడు...వారొచ్చారట...

అంతే, తను అంటరానిది! తనను భర్త నదిలిపెట్టాడు. ఇక తనను సంఘంకూడా అంటదు. అయితే తనకాశ్చర్యం ఒకటే. తను కాలేజీరోజుల్లో చూసిన మధు, ఇప్పటి మధూ ఒకరేనా? ఆనాటి అన్యక్త శాంధవ్యం...అనురాగబంధం, ఆ...ప్రేమ ఏమయినాయి? మధు గుండె కాయరాతి బండలా మారిపోయిందే?

అదే...ప్రకృతి ప్రభావం! అదే సంఘ నిజ స్వరూపం! సంఘం అతణ్ణి శుద్ధ బ్రాహ్మణవంశం చెడిపోయిందని గోల పెట్టింది. సంఘ ఘోషతో అతడు సంఘ బహిష్కారానికి గురి అయినాడు. సంఘానికి కట్టుబడ్డాడు ... అతన్ని ఏమనుకుంటే ఏముంది?...

మధు మళ్ళీ పెళ్లాడాడు ... ఆ బ్రాహ్మణ స్త్రీతో చక్కగా కాపురం చేస్తున్నాడు. తనను నదిలిపెట్టి బ్రాహ్మణ సమాజానికి బంతిపెట్టగానే అతని అపవిత్రత అడుగంటింది. అతను వేదమంత్రాలతో పవిత్రుడైనాడు. అంతే సంఘ స్వరూపం!!!...

నురి తనో...తను ఇలాగే యీ రెండేళ్ళబట్టి కాల
క్షేపం చేస్తోంది. విధికి తనపై దయరాలేకు. తనకు మరణ
దేనతనూడా భయపడింది. జీవచ్ఛనములా కాలం గడుపు
తోంది, తన భారమైన జీవితాన్ని, తను కోర్టుకు పోయింది.
సంఘం తనని పిచ్చిదానిలా నిరూపించింది. మధు రెండు
వేలతో కేసు మాపైంది. అంతే...అగ్నిహోత్రం ముందు
మధు చేసిన పెళ్ళినాటి పవిత్ర ప్రమాణం, శిలాక్షరాలుగా
నిలవలసిన బాసలన్నీ జలాక్షరాలుగా మాసిపోయాయి...

సుధాదేవి మనస్సు పూర్తిగా కల్లోలితమైంది. తన గత
జీవితస్మృతితో ఆమె పూర్తిగా బలహీనురాలైంది. ఇందాక
కటినుంచీ తన మనోరంగంలో ప్రదర్శింపబడే గత జీవిత
చిత్రాన్ని అచలోక్సున్న తన కళ్ళు ఇప్పుడు బాహ్య ప్రకృతిని
విలోకిస్తున్నాయి. ఆమెకేదో విచిత్రమైన వ్రాహ్మ తట్టిన
ట్టుంది. ఇందాకటినుంచీ కారిన సంతాపబాష్పాలు సంతోష
భాష్పాలుగా మారినయ్. ఆమెకు ఏదో ఒకదోనమా పెట్టినందుకు
విధిని వేవిధాల ప్రార్థించింది. తన జీవన్మరణ సంధ్యాసమయను
గురించి, దీర్ఘ నిద్రా మెలకువల ప్రభాత సమస్యను గురించి,
తన అంతరాత్మలో దీర్ఘమైన యుద్ధం ప్రారంభమైంది.

సుధాదేవికి జటిల సమస్యలను విశదీయగల వివేకము,
సామర్థ్యమూ వున్నవి. ఎట్టి క్లిష్టపరిస్థితులలోనైనా, ఆమె
ఏనాడు ధైర్యాన్ని విడిచిపెట్టలేదు.

ఆమె సంఘాన్ని గురించీ మానవగూఢ జంతువులను
గురించి దీర్ఘంగా ఆలోచించి బుర్ర పాడుచేసుకోదలచ
కోలేదు.

‘చచ్చిసాధించేదేముంది? చావనద్దు. అది తెలివిహీనులు చేసే పని’ అనిసంబోధించి దంతరాత్న.

‘చావు. ఎంత త్వరగాచచ్చే అంత మంచిది. ఈ వ్రేళ్ళపైపు బ్రతుకు యీ యమమూతనల నరరూప రాక్షసుల నరకకూపంలో, భూలోకంలో నీలాటి అమాయక ముగ్ధులకు తావులేదు.’ ఆజ్ఞయిచ్చింది మనస్సు, చివరికి అంతరాత్మ సలహాతోనే ఎక్కువ నిజం కనిపించినట్లుంది. ఏం, ఎంత అభాగిని అయినా తనుమాత్రం యీ ప్రపంచంలో జీవించ కూడదా? చీచీ యీ మృతజీవిగా బ్రతకటంకంటే చావటం వెయ్యి రెట్లు మేలు. ఈ విశాల విశ్వంలో తనలాటి అల్పప్రాణికి అనల్ప విశ్వసృష్టి సృష్టి ఏ కొంచెం చోటో కేటాయించకపోడు? ఇన్వకపోడు. ఆలోచనలతో ముందుకు నమాస్తూంది సుధాదేవి.

పవిత్రతకు నేనే మూలం అని సగర్వంగా చాటుతున్నట్లు గంగాభవాని జలజలా, గలగలా, ప్రవహిస్తోంది. ఆకాశంలో మండ్రిపోయే సూర్యభగవానుడు గంగానదిలో స్నానం చేస్తున్నాడు. ప్రకృతంతా నిశ్శబ్దంగా, నిశ్చలంగా, నీరసంగా, సుధాదేవి మనస్సులో నిరాశ ప్రకృతిలోగూడా కనిపిస్తుంది.

గంగా తరంగాలు తననే రమ్మని, ఆహ్వానిస్తున్నట్లు, అమరసందేశాన్ని చాటుతున్నట్లు తమ ఆతిథ్య ధర్మంలో కెరటాలు కేలెత్తి సుస్వాగతం పలుకుతున్నట్లు అనిపించింది. అనంతమూతలో అంతిమ సోపానం చేరబోతున్న సుధకు.

సుధాదేవి నిర్ఘాంతపోయి నిశ్చల నిరీహ, నీరస, నిర్మల
మేష లోచనములతో అవలొక్తిస్తోంది గంగాభవానిని.

సుధాదేవి ఇట్టి క్షిప్తపరిస్థితిలోకూడా భారతీయ
గృహిణి ఆచారం వీడలేదు. హృదయస్ఫూర్తితో 'దైవమా
నేను తెలిసి ఏ తప్పు చేయలేదు నా భర్త చాలా మంచి
వాడు. విధివ్రాత నన్నిలా చేసింది ఇదంతా నా పూర్వ
జన్మ సుకృతఫలిమే! ఏనాటికైనా నా భర్త మనస్సు తిప్పి
వారి దృష్టిలో నే నిర్దోషినని ఋజువుచేస్తే నా జన్మ ధన్య
మవుతుంది. వచ్చే జన్మలోకూడా అతడే నా భర్త కావాలి.
ఇది కడసారి ప్రార్థన. మన్నించి నెరవేర్చు. అతడే నా ఆత్మ
దైవం" అని ఇష్టదేవతా ప్రార్థనచేసింది.

తన మనస్సులో యిందాక జరిగిన దారుణ భీషణ
సంగ్రామంలో తను తేల్చిన సిద్ధాంతం, సరిగా ఆత్మతో
ఇప్పుడు ఎదురుతిరిగింది. గంగాభవానికి నమస్కరించి
ముందుకు నడిచింది. వెనుక 'అమ్మా' అన్న ఎవరో ముసలి
తాత అరుపు గంగా తరాంగాల మ్రోతల్లో మాయమైంది.

Bc1

పాఠశాల పాఠ్య పుస్తకాల పట్టిక

ఇంటింటా ఉండవలసిన ఉత్తమ సాహిత్యం

మధుర కవితలు	"ఎల్లారా"	10 . 00
సరాగాలు	..	4 . 00
అంబాపాలి	కె. రమేష్	4 . 00
టాగూర్ ఉత్తరాలు	యన్. యన్. రావు	2 . 00
మెరుపులు-మరకలు	గోపీచంద్	5 . 00
పండిత పరమేశ్వరశాస్త్రి వీలునామా	..	5 . 00
గాలిపడగలు-నీటిబుడగలు	లత	..
జీవనజ్యోతి	"మహేంద్ర"	..
సమర్పణ (నవల)	..	..
చీకటిలో చీలికలు	గొల్లపూడి మారుతీరావు	..
అలెగ్జాండర్ (నాటకం)	తిపిర్నేని	..
చీకటి వెలుగులు (నాటకం)	..	1 . 00
రాగహృదయాలు (నాటిక)	..	0 . 75
చిగురించినమోడు (నాటిక)	..	0 . 75
రక్త సంబంధాలు (నాటకం)	కొడాలి గోపాలరావు	2 . 00
సుఖదుఃఖాలు (నాటకం)	..	2 . 00
కల	డా॥ యన్. వి. కామేశ్వరరావు	2 . 00
జీవనపథము (మానవధర్మములు)	తిపిర్నేని లక్ష్మీనారాయణ	1 . 25
గ్రామసేవక్ (నాటకం)	నందూరి సుబ్బారావు	1 . 50
సునీత (నవల)	ఐ. యల్. యన్. శాస్త్రి	2 . 75

ప్రతులకు :

విజయభారతి పబ్లికేషన్స్

పటమట :: విజయవాడ-6

భాషాభివృద్ధి కమిషన్, విజయవాడ

మహానుభావుల పరిశీలనావట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPA 109 13.1 78
పుస్తకం పేరు	జీవన జ్యోతి
తారీఖు	26-10-24
ముందు అట్ట	ప్రతి
వెనుక అట్ట	ప్రతి
మొత్తం పేజీలు	93
నిర్దేశిత పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	చి, బి, సి
లేఖ పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Ashwini
పేజీలు నిర్దేశితం	Tharini
స్కాన్ చేసినది	akshaya
పరిశీలించినది	ASWINI
పేజీలు సరిచూసినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడింది	
తప్పులు	No
పరిస్థితి	good